

**SPRÅKLIG OCH PERSONLIG IDENTITET
HOS NÅGRA TVÅSPRÅKIGA PERSONER
I MELLERSTA FINLAND**

Teija Kyngäs

**Pro Gradu-avhandling
Institutionen för språk/Svenska språket
Våren 2012**

Tiedekunta – Faculty Jyväskylän yliopisto, Humanistinen tdk	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Kyngäs, Teija	
Työn nimi – Title Språklig och personlig identitet hos några tvåspråkiga personer i Mellersta Finland	
Oppiaine – Subject Ruotsin kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year 06-2012	Sivumäärä – Number of pages 59 + 1
Tiivistelmä – Abstract Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella kaksikielisyyden ja identiteetin välistä suhdetta. Tutkielmassa haluttiin selvittää millainen perusidentiteetti sekä kielellinen identiteetti kaksikielisillä ihmisillä on. Tutkimus tehtiin laadullisena tapaustutkimuksena ja tutkimusmateriaali kerättiin teemahaastattelun avulla, jossa oli myös vaikutteita syvähaastattelusta. Tutkimukseen osallistui kuusi nykyisin Keski-Suomessa asuvaa eri-ikäistä miestä ja naista, joista kolme oli suomenruotsalaista ja kolme ruotsinsuomalaista. Teemat koskivat haastateltavien suhtautumista kaksikielisyyteen, kulttuuriin ja ryhmiin. Lisäksi selvitettiin, millaisia asenteita ja ongelmia haastateltavat olivat ympäristössään kokeneet. Tutkimuksessa selvisi, ettei haastateltavilla ollut suurempia ongelmia oman perusidentiteettinsä tai kielellisen identiteettinsä kanssa. Ruotsinsuomalaiset erosivat kuitenkin suomenruotsalaisista siten, että heidän kielellinen identiteettinsä oli hieman häilyvämpi kuin suomenruotsalaisten kielellinen identiteetti. Maasta toiseen muuttamisella näyttäisi olevan suurempi vaikutus kielellisen identiteetin kokemiseen kuin kotimaassa, paikkakunnalta toiselle muuttamisella. Suurimmalla osalla tutkimukseen osallistuneista oli keskiluokkainen tausta ja heillä oli korkeakoulututkinto tai he opiskelivat korkeakoulussa. Nämä tekijät vaikuttavat suotuisasti identiteetin kehitykseen. Jatkossa kannattaisikin tutkia kaksikielisiä ihmisiä, jotka tulevat työväenluokasta ja joilla ei ole korkeakoulutaustaa.	
Asiasanat – Keywords personlig identitet, språklig identitet, tvåspråkighet, sverigefinnar, finlandssvenskar	
Säilytyspaikka – Depository: P 20X	
Muita tietoja – Additional information	

INNEHÅLL

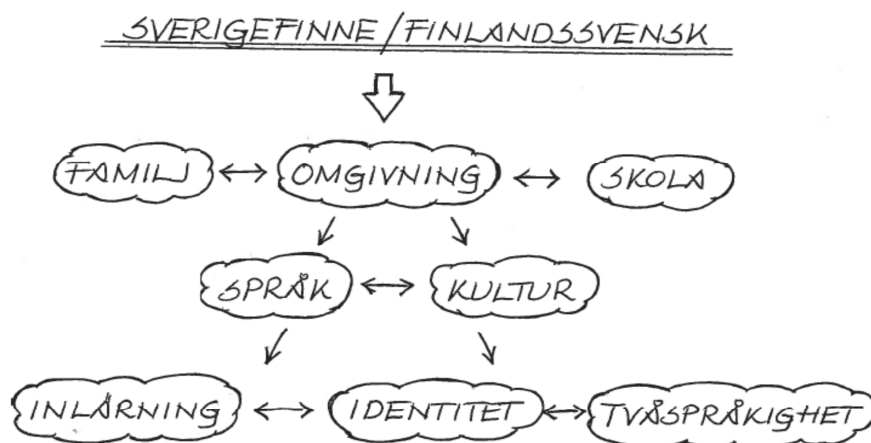
1	INLEDNING	7
2	IDENTITET OCH SPRÅK	9
	2.1 Om begreppet identitet.....	9
	2.2 Utveckling av identitet.....	10
	2.3 Olika teorier om identitet	11
	2.3.1 Bowlbys teori	11
	2.3.2 Eriksons teori	12
	2.3.3 Marcias teori.....	12
	2.4 Teorin om fem stora personlighetsdrag	13
3	SPRÅK, INDIVID OCH GRUPPER	14
	3.1 Språkets betydelse för individen	14
	3.2 Social bakgrund och språklig utveckling.....	14
	3.3 Språk och grupper.....	16
4	SPRÅK OCH KULTUR	18
5	HISTORISK BAKGRUND OM SVERIGEFINNAR OCH FINLANDSSVENSKAR.....	20
	5.1 Sverigefinnar	20
	5.2 Finlandssvenskar	21
6	TVÅSPRÅKIGHET	22
	6.1 Definitioner av tvåspråkighet.....	22
	6.2 Olika typer och grad av tvåspråkighet	24
	6.3 Tvåspråkig eller halvspråkig?	25
7	TIDIGARE STUDIER.....	27
8	MATERIAL OCH METOD.....	31
9	RESULTAT	34
	9.1 Informanternas bakgrund	34
	9.2 Personlig och språklig identitet	36
	9.2.1 Marita, 64.....	36
	9.2.2 Jonas, 64.....	38
	9.2.3 Janne, 55	39
	9.2.4 Robert, 22.....	41

9.2.5 Maria, 35	41
9.2.6 Krister, 34.....	42
9.2.7 Sammanfattning.....	43
9.3 Tankar om tvåspråkighet.....	43
9.4 Kulturskillnader	45
9.5 Attityder	46
9.6 Problem – anpassning	48
9.7 Deltagande i grupper.....	50
10 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION.....	52
LITTERATUR.....	58
BILAGA.....	60

1 INLEDNING

Denna avhandling handlar om språk och identitet. Syftet är att undersöka tvåspråkiga personers både personliga och språkliga identitet. För att studera dessa fenomen har jag valt två olika grupper av tvåspråkiga informanter, sverigefinnar och finlandssvenskar, som jag har intervjuat. Eftersom jag själv är född i Sverige och har bott där i 14 år, är jag intresserad av andra liknande fall. Jag har också länge varit intresserad av finlandssvenskar, en grupp som jag förut inte visste något om. Trots att det finns studier om identitet och språk, har ingen mig veterligen jämfört sverigefinnars och finlandssvenskars språkliga och personliga identitet. Jag är intresserad av hurdan personlig- och språklig identitet en sverigefinne/finlandssvensk person egentligen har? Känner hon/han sig finsk eller svensk eller kanske något där i mellan? Bli alla sverigefinnar och finlandssvenskar automatiskt tvåspråkiga? Finns det skillnader mellan sverigefinnars och finlandssvenskars identitet? Hur påverkar omgivningen? Jag antar att alla tvåspråkiga personer måste gå igenom någon slags identitetskris och att det inte är självklart att alla blir tvåspråkiga, fastän deras bakgrund syftar åt det hållet. Vidare antar jag att finlandssvenskar tillhör den högre socialklassen och därför har bättre förutsättningar att bli tvåspråkiga, medan sverigefinnar oftast tillhör en lägre socialklass och riskerar att bli halvspråkiga.

I figuren nedan åskådliggörs alla de faktorer som påverkar språk och identitet och som jag kommer att behandla i föreliggande avhandling.

Jag inleder med att i kapitel 2 behandla begreppet identitet, hur forskarna har definierat begreppet genom tiden och hur det definieras idag. Sedan redogör jag för hur identiteten kan utvecklas och presenterar teorier om identitet. Eftersom personligheten påverkar identiteten, har jag också medtagit en teori som gäller personligheten.

Följande kapitel i föreliggande studie handlar om språk, individ och grupper. Först redogör jag för språkets betydelse för individen samt sambandet mellan social bakgrund och språklig utveckling. Härnäst går jag över till grupper: jag redogör för vad som är kännetecknande för en grupp och hur grupper kan kategoriseras samt vad som är språkets roll i olika grupper. Eftersom det finns ett samband mellan språk och kultur och det påverkar individens identitet kommer jag också att behandla kulturaspekten i min avhandling i kapitel 4.

Efter att kort ha redogjort för den historiska bakgrunden för sverigefinnar och finlandssvenskar, går jag över till tvåspråkighet. I kapitel 6 tar jag upp b.l.a. definitioner av tvåspråkighet och olika typer av tvåspråkighet. I följande kapitel presenterar jag tidigare forskning.

I kapitel 8 redogör jag för mitt material och mina metoder. Därefter behandlar jag resultaten. Först ger jag grundinformation om mina informanter som är indelade i två olika grupper: sverigefinnar och finlandssvenskar. Jag inleder med att analysera informanternas personliga och språkliga identitet. Vidare presenterar jag informanternas uppfattningar om olika teman som handlar om tvåspråkighet, kulturskillnader, attityder, anpassning och deltagande i grupper. Avhandlingen avslutas med ett kapitel där studien sammanfattas och resultaten diskuteras.

2 IDENTITET OCH SPRÅK

2.1 Om begreppet identitet

Det är inte enkelt att definiera termen identitet, eftersom den förekommer i skiftande sammanhang. Termen kan definieras på många olika sätt: man kan tala om etnisk identitet, språklig identitet, manlig och kvinnlig identitet osv. I grunden handlar identitet om att höra hemma någonstans. Det betyder att individen anpassar sig till ett visst ställe, har funnit den rätta platsen och kan vara verksam och känna andlig tillfredsställelse. (Otterup 2005: 27.) Enligt essentialisterna har identiteten en kvarstående kärna som är oberoende av alla sociala roller och grupp tillhörigheter. Identiteten fortsätter att formas genom hela livet, men kärnan formas för det mesta i barndomen. Enligt konstruktivister förhandlas och konstrueras identiteter med hjälp av språket i olika situationer och kontexter. (Otterup 2005:27-28.)

Enligt Virta (1994) kan en individs eller en grups identitet betraktas utifrån (objektiv) eller inifrån (subjektiv). Med den objektiva identiteten syftar man på andras uppfattningar om individens eller gruppens egenskaper, medan den subjektiva identiteten är individens eller gruppens egen uppfattning och upplevelse av sig själv. Virta (1994:5) konstaterar att en individs subjektiva identitet kan indelas i personlig och social identitet och vidare så, att den personliga identiteten delas upp i 1) jagidentitet och 2) självuppfattning. Jagidentiteten syftar på en känsla av individualitet, kontinuitet, intentionalitet och kontroll, medan självuppfattningen innebär att individen har vissa uppfattningar, värderingar och känslor om sina egna egenskaper. Den sociala identiteten (t.ex etnisk) indelas i sin tur i kollektiv identitet och gruppidentitet. Med kollektiv identitet syftar man på en känsla av tillhörighet. Gruppidentiteten däremot består av medlemmarnas uppfattningar, värderingar och känslor om gruppen. Enligt Svendsen (2006) såg man tidigare förhållandet mellan språk och identitet som kollektiva identiteter, vilket betyder att varje kollektiv eller nation uttrycker sin identitet genom vissa unika särdrag som speciellt syns i språket.

Enligt Fadjukoff (2010:180-181) är identitet en inre känsla av att allting är i balans i individens liv. Känslan är stark och den håller oavsett förändringar i omgivningen. Individen känner sig unik och upplever att livet har en mening. Å andra sidan ställer omgivningen

olika krav på eller ger förslag om hur man borde leva, men en person med stark identitet vet vad han/hon vill göra i livet och väljer den kontexten som känns bäst. Ju starkare identitet personen har, desto bättre är självförtroendet och då är det också lättare att tillhöra en grupp och binda sig vid gruppens värden och mål.

Identitetsbegreppet har förändrats mycket på sista tiden. Förut var identitet något som kom inifrån och som utvecklades linjärt, men senare modeller speglar större komplexitet: identitet påverkas mycket av socialisation och kultur. Det är inte bara frågan om individens egna uppfattningar, utan identiteten utvecklas i kontakt med andra. Det sker ett samspel där identiteten formas av både individens egna och andra människors uppfattningar. (Haglund 2004: 360.) Individen försöker väcka, definiera och utföra egna och andras önskade självbilder med hjälp av språket, som kan ha både dialektiska och stilistiska särdrag. (Svendsen 2006: 37.)

Förut tyckte man att identitet inte gick att förändra, men dagens uppfattning är att den har en öppen karaktär. Det innebär att identiteten är dynamisk och att omgivningen och tiden individen lever i utvecklar individens identitet till olika håll. (Haglund 2004:360.)

Jag har ett essentialistiskt perspektiv till termen identitet då jag undersöker personliga identiteten, vilket innebär att människors utveckling, karaktär och beteende bestäms av deras inre egenskaper eller förutsättningar. Då jag undersöker språklig identitet har jag ett socialkonstruktivistiskt perspektiv som betonar den sociala miljön, att identiteten är i ständig förändring och skapas i möten med andra. (Otterup 2005:27-28.)

2.2 Utveckling av identitet

Evolutionen visar att vi alla människor har något gemensamt, men p. g. a genotypen är vi unika individer på många sätt. Det finns bevis på att omgivningen påverkar utvecklingen av personligheten, men det är svårt att säga hur mycket. (Pervin 1996:158.) Den sociokulturella omgivningen har alltså en stor roll i individens liv. Det är viktigt att man kan lita på den kollektiva styrkan, eftersom den påverkar både individens framtidsplaner och förmågan att klara av svårigheter. (Pervin 1996:83.)

Människans identitet består av många olika faktorer. De viktiga faktorer som påverkar individens identitet är biologiska, psykologiska och sociologiska faktorer. Med biologiska faktorer syftar man på fysiska egenskaper och med psykologiska faktorer på olika behov och intressen som individen har. Den sociologiska faktorn utgörs av omgivningen där individen lever. (Fadjukoff 2010:180.)

Enligt Keltikangas-Järvinen (1994) identifierar barnet sig med sina föräldrar eller andra vuxna. Genom att tillägna sig samma tankar, åsikter, ideal och uppförningsmodeller känner det likhet med dessa personer. Det är en viktig utvecklingsperiod: när barnet imiterar och identifierar sig med de viktiga människorna i närheten som det beundrar, uppnår barnet sin identitet. Ju bättre identiteten är desto mer växer självförtroendet. (Keltikangas-Järvinen 1994:112.) Det är viktigt att människorna i omgivningen accepterar oss för då är det lättare att uppskatta sig själv. När individen uppskattar sig själv, kan han/hon också vara ärlig mot sig själv och acceptera sina dåliga sidor utan att förakta sig själv. (Fontana 1992:51.) En positiv jaguppfattning underlättar också problemlösning. Att vara självgod är inte detsamma som att ha bra självförtroende. En självgod människa kan inte uppskatta människor som individer såsom de som har ett bra självförtroende kan göra. (Fontana 1992:133-134.)

2.3 Olika teorier om identitet

I detta avsnitt presenteras tre teorier om identitet: Bowlbys teori, Eriksons teori och Marcias teori. Jag har valt dessa teorier eftersom jag anser att de är intressanta och relevanta för min avhandling. I analysdelen kommer jag att använda alla de ovannämnda teorierna.

2.3.1 Bowlbys teori

Bowlbys (1950) teori baserar sig på den psykoanalytiska teorin som betonar barnets och moderns tidiga förhållande. Enligt honom är det viktigt att modern tar väl hand om sitt barn redan från första början för att barnet kan utvecklas så bra som möjligt. Barnets emotionella, språkliga och sociala förmåga är beroende av moderns och barnets förhållande. Om barnet känner sig tryggt i förhållandet, får det goda möjligheter att utvecklas till en person med starkt självförtroende och stark identitet. Individen känner att han/hon kan lita på andra

människor och ser positivt på framtiden. Om förhållandet mellan modern och barnet är misslyckat, känner barnet däremot att det inte kan lita på sig självt, ser negativt på framtiden och i värsta fall lider senare i livet av olika psykiska symptom. (Keltikangas-Järvinen 2004:183-184.)

2.3.2 Eriksons teori

Enligt Eriksons (1950; 1968) teori består människans liv av olika utvecklingsperioder som kan kallas för kriser. För att individen skulle utveckla sig vidare, måste hon/han klara av en viss kris, annars påverkar det negativt, så att individen har svårigheter med följande kris som kommer senare. Barndomen är en viktig tid för både barnets fysiska och psykiska utveckling. Barnet blir medvetet om sig självt och sin omgivning: det vet sitt namn, vilken familj det tillhör och att det är en viss elev i en viss skola. Under ungdomstiden börjar individen tänka efter hurdan han/hon egentligen vill vara och vilka grupper han/hon vill tillhöra. Man börjar således bygga upp sin identitet genom att bekanta sig med sig själv och se kritiskt på omgivningen. Det kan innebära att individen väljer olika livsvärden och mål än vad föräldrarna har. Dessa livsvärden kan vara t.ex. politiska eller religiösa. Det är en viktig tid då en ung människa måste fatta beslut om sitt yrke osv. Den tidiga vuxenålderns utmaning är närheten: det är tiden då individen vill ingå äktenskap och bilda familj. Följande utvecklingsperiod hör ihop med medelåldern. Barnbarnen blir viktiga och man vill dela ut något av sig själv till nästa generation. Ålderdomen är den sista utvecklingsperioden och då tänker man på det gångna livet och blir medveten om livets gränser. (Erikson 1982:239-257.) Enligt Erikson (refererad i Smith, Nolen-Hoeksema m.fl. 2003:99) borde individen lösa identitetskrisen senast vid 25-års ålder för att kunna lösa de andra uppgifterna som livet för med sig.

2.3.3 Marcias teori

Marcia (1966, 1980; Marcia et al. 1993) talar om *klassificering av identitetsstatus* som består av fyra olika klasser av identitet: *oklar* identitet (diffusion), *sökande* identitet (moratorium), *tillägnad* identitet (foreclosure) och *uppnådd* identitet (achievement). Om individen har en *oklar* identitet, innebär det att han/hon inte har funnit sin identitet och inte heller är intresserad av att bygga upp den. Sådana personer orienterar sig inte på framtiden utan lever mera i nuet. Individen som har en *sökande* identitet vet att han/hon har ett problem med sin identitet men försöker lösa problemet genom att aktivt söka efter sin riktiga identitet. Med en

tillägnad identitet menar man att personen har tillägnat sig alla sina livsvärden och normer direkt från sin familj eller från omgivningen utan att själv ifrågasätta någonting. En person som har *uppnått* sin identitet har aktivt byggt upp den: han/hon har således funderat på olika saker och jämfört dem med varandra och till slut tillägnat ett visst perspektiv på hur han/hon ser både sig själv och omgivningen. (Fadjukoff 2010:181-184.)

2.4 Teorin om fem stora personlighetsdrag

Personlighet är en del av identitet och därför vill jag också ha med teorin om fem stora personlighetsdrag. Alla människor är unika, men ändå har vi mycket gemensamt: Det är bara graderna av olika drag som varierar. Denna teori kommer jag också att använda i min analys.

Forskarna har länge varit intresserade av människans personlighet, speciellt om antalet av olika personlighetsdrag och sambandet mellan de olika dragen. Forskningsresultaten visar att det finns fem olika personlighetsdrag bland människorna. Bakom teorin om de fem stora personlighetsdrag (Five-Factor Model of personality – “Big Five”) står närmast Digman (1990), Goldenberg (1990), McCrae och Paul Costa (2003) vilka har utvecklat teorin vidare. Enligt McCrae & Costa (2003, refererad i Metsäpelto & Rantanen 2010:77) är de fem stora personlighetsdragen 1) *neurositet*, 2) *extroversion*, 3) *öppenhet*, 4) *försonlighet* och 5) *samvetsgrannhet*.

Neurositet syftar på obalansen i individens känsloliv, t.ex. ångest, depression eller aggressivitet. En extrovert person är en utåtriktad, socialt aktiv, självsäker och gladlynt person. Öppenhet betyder att personen är öppen mot nya erfarenheter, t.ex. intellektuellt nyfiken, flexibel och har förmågan att drömma. Försonlighet däremot syftar på pålitlighet, känslighet och anspråkslöshet, medan samvetsgrannhet betyder att individen är målmedveten, systematisk och pliktmedveten. (Metsäpelto & Rantanen 2010:76-77.)

3 SPRÅK, INDIVID OCH GRUPPER

3.1 Språkets betydelse för individen

Språket har många olika funktioner som kan kategoriseras i kommunikativa, individcentrerade och gruppssammanhållande funktioner. Eftersom människan är en tänkande och kännande varelse, har hon ett behov att uttrycka sig och vara i kontakt med andra människor. Utan språket skulle det inte vara möjligt. För att kunna språket måste man ha tillgång till många olika begrepp, med vars hjälp man kategoriserar och analyserar verkligheten. Det kan vara mycket problematiskt om individen inte kan använda språket tillräckligt bra; han/hon känner sig möjligen ensam, hämmad och missförstådd. Människorna i omgivningen får inte den information som de skulle behöva för att kunna förstå den språkfattiges syften. (Linell 1978: 31.)

Språket påverkar individens kognitiva, kommunikativa, personlighetsmässiga och sociala utveckling och därför är det viktigt att varje människa behärskar åtminstone ett språk. Både svenska och internationella erfarenheter visar att vissa invandrargrupper, speciellt sådana som är ekonomiskt och politiskt svaga och inte får tillräckligt med respekt för sitt eget kulturarv, har problem som bristande språkutveckling i modersmålet och/eller det nya landets majoritetsspråk. Då individen inte behärskar något utav språken tillräckligt väl, talar man om "halvspråkighet". (Linell 1978:262.) Jag kommer att behandla begreppet halvspråkighet senare i avsitt 6.3.

3.2 Social bakgrund och språklig utveckling

Det finns ett samspel mellan språkutveckling och kognitiv, emotionell och social utveckling. Då individen är kognitivt utvecklad, har han/hon förmågan till intellektuella funktioner. Med dessa intellektuella funktioner syftar man på individens språk, tänkande, minne, varseblivning, vetande och tro. Språket påverkar individens emotionella utveckling, vilket betyder att individen som kan språket bra, också kan uttrycka och analysera sina känslor bättre än den språkfattige. Individen som kommunicerar bra och är emotionellt utvecklad har

också bättre förutsättningar att umgås med andra människor och då blir det lättare att höra till någon grupp och binda sig vid gruppens värden och mål. (Linell 1978:32.)

Bernstein har undersökt sambandet mellan social bakgrund och språklig utveckling. Hans centrala begrepp är koderna som indelas i utvecklad kod och begränsad kod (Andersson 2007:66). Den utvecklade koden syftar på medelklassens språkbruk, medan den begränsade koden är associerad med arbetarklassen. Enligt Bernstein (refererad i Linell 1978:250-251) har medelklassens barn bättre förutsättningar än arbetarklassens barn att lyckas väl i skolan, eftersom de talar samma språk som lärarna medan arbetarklassens barn använder ett fattigare språk hemma och då känns språket främmande i skolan.

När man har undersökt olika familjer, har man kommit fram till att det språkliga taluttrycket varierar ganska mycket mellan familjerna. I en del av familjer användes ett snävt taluttryck med korta fraser, order, utrop och förbud utan motivering. I andra familjer användes däremot mångsidigt språk med olika tankar och betydelser, där man tänker på olika saker och försöker att lösa problem, berättar om sina upplevelser och uttrycker sina fantasier. Då talar man om utvecklat taluttryck. Många gånger har det påståtts att familjerna med låg social status använder det snäva taluttrycket (jfr Bernsteins koder), men det är inte hela sanningen, utan det avgörande är hur mycket känslointeraktion, verksamhet och diskussion det finns mellan familjemedlemmarna. Å andra sidan har föräldrarnas utbildningsnivå en viss betydelse: föräldrar med hög utbildning använder mer allmänna begrepp och abstrakta tankegångar än föräldrar med låg utbildning och då kan man se skillnader i barns skolgång. De barn, vars föräldrar har låg utbildning, har svårigheter i skolan, eftersom de inte har lärt sig samma språk som barnen, vars föräldrar har en hög utbildning. Barn som lever i en miljö med knappa stimulanser, lär sig inte så snabbt språkliga grundformer, men då det är frågan om barn under skolålder, finns det inte någon stor skillnad jämfört med barn som har rikt med stimulanser. Däremot finns det skillnader i ordförrådet och innehållet. (Takala & Takala 1988:178-179.)

3.3 Språk och grupper

En grupp bildas av människor som har ett gemensamt mål. Medlemmarna i gruppen påverkar varandra och är också psykologiskt medvetna om varandra. Människorna i gruppen uppfattar sig själva som en grupp. Att tillhöra en grupp betyder inte att alla medlemmarna borde vara likadana. Gruppen kan ha en mycket varierande betydelse för medlemmarna och en individ kan vara medlem i många olika grupper som kan ha motstridiga norm- och värderingssystem. (Lennéer-Axelson & Thylefors 1991: 26, 31.)

En formell grupp har en permanent karaktär och den ser till organisationens produktionsmål. Organisationsstrukturen kan dölja andra maktstrukturer och gruppbildningar. En informell grupp kan bestå t.ex. av arbetskamrater som äter lunch tillsammans eller har gemensamma fritidsintressen. En informell grupp kan bildas utanför den formella gruppen. När det är frågan om små grupper inom en större grupp, kallas de subgrupper. En subgrupp kan vara en grupp på en arbetsplats där gruppens medlemmar har något gemensamt: anställningstiden är oftast en anledning till en sådan smågruppsbildning. (Lennéer-Axelson & Thylefors 1991: 27-28.)

En primärgrupp är en liten grupp med några medlemmar i, alla känner varandra personligen och den präglas av en stark samhörighet. Ett exempel på en primärgrupp är familjen som har en stor betydelse vad gäller att forma olika värderingar, attityder och beteenden. Individen får alltså möjlighet till gruppliv i familjen som ger den första inskolningen till att vara en medlem i en grupp. De tidiga erfarenheterna i gruppen spelar en stor roll för individen i framtiden, eftersom individen för med sig tidigare erfarenheter till andra grupper som t.ex. skolan, vännerna och arbetslivet. Sekundärgrupper kallar man däremot en större grupp som har en fast organisation, skrivna regler och utsedda ledare. I en sådan grupp har man inte så personliga band som i en primärgrupp, utan sammanhållningen baseras mera på intressegemenskap som t.ex. större arbetsplatser, fackliga organisationer och yrkessammanslutningar. En medlemsgrupp är en grupp som man är medlem i, utan att medlemskapet har någon större psykologisk innebörd för människor. Referensgruppen däremot har en djupare betydelse för individen; där strävar man efter att anpassa sig till och bli uppskattad av andra människor. (Lennéer-Axelson & Thylefors 1991:29-30.)

Språkets roll varierar i olika grupper. Invandrarna kan uppleva en samhörighet i en grupp trots att de inte behärskar majoritetsspråket. Då är det inte språket som har den största rollen, utan man uppvärderar andra egenskaper. Å andra sidan är det möjligt att medlemmarna i gruppen nedvärderar språkets roll, fastän de behärskar majoritetsspråket. Det kan bero på minoritetsmedlemmars svagare språkfärdighet. (Tandefelt 1988:56-57.) Enligt Giles och Byrne (1982, refererad i Svendsen 2006) är det viktigt att uppleva låg etnisk vitalitet i gruppen och att kunna identifiera sig med andra grupper om man vill känna sig hemma i en grupp och behärska andraspråket bra.

4 SPRÅK OCH KULTUR

Språkbruket varierar i olika länder. En utlänning har svårt att förstå de olika nyanser som finns i andraspråket. Ju mera språken skiljer sig åt, desto svårare är det att identifiera nyanserna. Talarens uppfattning av sig själv och av andra, sociolingvistiska kompetenser och kulturbakgrunden påverkar hur man identifierar nyanserna i andraspråket, men kulturbakgrunden påverkar mest. (Svanes 1991:58-59.)

Människan observerar omgivningen och mottar olika sinnesintryck som hon bearbetar med hjälp av tidigare erfarenheter. För att människan över huvudtaget skall kommunicera måste hon ha viljan att säga något. Därtill måste hon vara medveten om omgivningens normer och regler som man tillämpar i hennes kultur. Det gäller att ta hänsyn till andra människor i närheten. (Sigurd 1991:131.)

Aktiviteter och beteenden blir vanemässiga då människor i en viss social gemenskap lär sig att göra något på ett visst sätt. Det handlar om omedvetna vanor och normer som med tiden kan bli mer medvetna. Bakom dessa beteenden och aktiviteter finner man olika slags tankar, föreställningar, värderingar och teorier. Kulturbegreppet kan delas i vardags- och specialistkultur. När människor på ett visst ställe har vissa föreställningar och uppfattningar om vad de gör olika saker till talar man om vardagskultur. Dessa uppfattningar gäller allt som tillhör livet, det kan gälla t.ex. arbete, relationer mellan människor, religion eller politik. Med specialistkulturer syftar man på olika specialområden där det ofta utvecklas ett språk som ingen utomstående kan förstå; vetenskap, konst, tradition, teknologi och hantverk kan räknas till sådana specialistkulturer. Vi lever i ett industrialiserat och teknologiskt avancerat samhälle där ett barn genomgår två socialisationsprocesser, en primär och en sekundär. Då barnet socialiseras in i den omedelbara omgivningens vardagskultur, talar man om den primära socialisationsprocessen. Det betyder att barnet inte får välja eller ifrågasätta handlingar utan det måste göra så som man säger. Den sekundära socialisationsprocessen syftar på specialistkulturer som för det mesta sker genom skolan där barnet får nya kunskaper och blir bekant med skriftspråkskulturen. (Linell 1978:48-51.)

Försvenskning` kan förekomma i en ganska finsk miljö och en viktig aspekt i miljön är tillgång till dagvård och skolor på önskat språk. Språkförhållandena i närmiljön kan avvika från språket i hela kommunen, så att språkförhållanden i samma stad kan uppfattas olika. För att man ska nå tvåspråkighet, är det viktigt att man medvetet väljer att fungera tvåspråkigt. Det finns också konsekventa regler, både skrivna och outtalade som man måste ta hänsyn till. Ännu för några decennier sedan varnade man på rådgivningsbyråerna för tvåspråkigheten, men idag vet man bättre: Det är en fördel att kunna flera språk. En undersökning av tvåspråkiga familjer i Finland visar att det finns många tvåspråkiga familjer som lever ett rikt kulturliv: de har tre kulturella sfärer som står till buds: det finska, det finlandssvenska och det rikssvenska. (Herberts 1991:66-67.)

5 HISTORISK BAKGRUND OM SVERIGEFINNAR OCH FINLANDSSVENSKAR

5.1 Sverigefinnar

Enligt folkräkningen 1930 fanns det 10 000 finländare i Sverige, medan antalet var 45 000 år 1950. Detta antal steg till drygt en kvarts miljon år 1980. Åren 1940-1944 sökte en stor folkmängd från de nordiska grannländerna till Sverige p.g.a. kriget. Ca 50 000 krigsbarn kom från Finland till Sverige år 1944, därtill ett mindre antal desertörer och sårade, samt i krigets slutskede ca 50 000 personer som evakuerades. Flertalet återvände till Finland efter kriget och eftersom de inte var kyrkobokförda i landet, ingick de inte i någon form av officiell statistik i Sverige. Under åren 1945-1949 registrerades 28 000 finländare i Sverige, varav ca en tredjedel var sådana personer som hade kommit till Sverige redan under krigsåren. Även åren efter 1945-1949 har man haft svårigheter att räkna alla som flyttat från Finland till Sverige eftersom det var flera tiotusental som efter kriget flyttade hem till Finland igen. Under perioden 1945-1990 har drygt en halv million personer utvandrat från Finland till Sverige, men å andra sidan har 275 000 personer flyttat bort från Sverige, således har både in- och utvandringen varierat mycket genom tiden. Åren 1969-1970 skedde en extremt hög utvandring från Finland till Sverige, så folkmängden minskades i Finland. Flertalet flyttare var unga och utan familj, personer som ville flytta till Sverige ”på prov”. P.g.a. arbetslösheten i Finland strävade de efter ett bättre liv i Sverige för att det var lättare att få arbete och bostad i Sverige än i Finland. År 1969 infördes s k internordiska flyttningsbeviset, vilket innebär att en person som flyttar från ett nordiskt land till ett annat, måste först bli avförd från registren i utflyttningslandet, innan hon/han kan bli kyrkobokförd i inflyttningslandet. Invandringen har stabiliserats på låg nivå under 1980-talet och sedan 1980 har utvandringen till Finland varit större än inflyttningen därifrån. (Reinans 1996: 63-65.)

I Sverige började man på 70-talet fästa uppmärksamhet på invandrarbarnens bristande språkbehärskning. Barnen fick möjlighet att få undervisning på modersmålet och enligt riksdagens beslut var målet *aktiv tvåspråkighet*. Det betyder att barnet kan aktivt utnyttja båda språken i olika situationer utan att pendlandet mellan språken skulle kännas onaturligt.

Detta var en fin teoretisk målsättning, men något som var svårare att lyckas med i praktiken. Exempelvis då jag gick i skolan i Västerås på 70-talets slut och i början av 80-talet arrangerades undervisningen så, att hela undervisningen skedde på finska på lågstadiet (1-3 klass), men man hade några svensktimmar under veckan. På mellanstadiet (4-6 klass) undervisades hälften av skolämnena på svenska och andra hälften på finska. Däremot skedde undervisningen på högstadiet (7-9 klass) på svenska, men man hade några finstimmor under veckan och så kunde man få litet extra hjälp av finskläraren i klassrummet då och då.

5.2 Finlandssvenskar

År 1900 utgjorde de svenskspråkiga nästan 13 % av hela befolkningen, men under 1900-talet har den svenska andelen sjunkit ned till 5,4 %. Vasa län hade den största svenskspråkiga befolkningen år 1880, men befolkningstillväxten skedde i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet framförallt i Nylands län. Fram till år 1970 minskade befolkningen kraftigt i Åbo och Björneborgs län; år 1910 fanns det 43 000 svenskspråkiga, medan antalet år 1970 var endast 28 800. Under de senaste decennierna har antalet av svenskspråkiga minskat i Nylands län och ökat i Åland, så att det storleksmässigt närmar sig befolkningen i Åbo och Björneborgs län. Under 1900-talet minskade den svenskspråkiga befolkningen utanför det egentliga svenska bosättningsområdet och koncentrerades till det huvudsakliga bosättningsområdet dvs. Östra Nyland, Västra Nyland, Åboland och både svenska och finska Österbotten, men på de senaste decennierna har svenskspråkiga personer flyttat till en del finska kranskommuner, framförallt omkring huvudstadsregionen och Åbo. Förut levde båda språkgrupperna nästan åtskilt från varandra, men på sista tiden har finskspråkiga personer flyttat till delar av det svenska bosättningsområdet. För att en kommun ska vara officiellt tvåspråkig, krävs det att minoriteten består av 3000 personer eller att den är minst 8 % av befolkningen. Däremot blir en tvåspråkig kommun enspråkig när minoriteten sjunker under 6 % av befolkningen. Den nuvarande klassificeringen gäller från och med år 2003. (Finnäs 2010: 8-10.)

6 TVÅSPRÅKIGHET

6.1 Definitioner av tvåspråkighet

Enligt Virta (1994) är det inte lätt att definiera begreppet tvåspråkighet, eftersom definitionerna är nästan lika många som de forskare som har sysslat med tvåspråkighet och varje forskare betonar sin egen synsätt av tvåspråkighet.

Enligt Leonard Bloomfields (1933, refererad i Skutnabb-Kangas 1981:85) klassiska definition av tvåspråkighet ska man behärska två eller flera språk som en infödd för att vara en tvåspråkig person. Det är en mycket sträng och krävande definition och det finns flera likadana definitioner som till exempel Oestreichers (1974, refererad i Skutnabb-Kangas 1981:85) definition ”fullständig behärskning av två olika språk utan interferens mellan de två lingvistiska processerna”. Einar Haugens (1953, refererad i Skutnabb-Kangas 1981:85) definition däremot representerar en mjukare linje och han menar att tvåspråkigheten börjar då talaren kan producera fullständiga meningsfulla yttranden på det andra språket. Det finns också forskare (t.ex. Hall 1952, refererad i Skutnabb-Kangas 1981:85) som inte kräver annat än åtminstone någon kännedom om och kontroll av det andra språkets grammatiska struktur och så är det vissa (t.ex. Pohl 1965, refererad i Skutnabb-Kangas 1981:85) som menar att det räcker om man endast förstår det främmande språket utan att själv ännu kunna tala det.

Skutnabb-Kangas (1981) indelar tvåspråkighetsdefinitioner i fyra grupper: 1. Ursprung, 2. Kompetens, 3. Funktion och 4. Attityder. Enligt ursprungsdefinitionen har en tvåspråkig person antingen lärt sig två språk i familjen av infödda talare ända från början, eller så har hon/han använt två språk parallellt från allra första början. Med språkens kompetens syftar man på graden av behärskning eller kompetens; hur väl individen behärskar sina båda språk. Denna definition är den allra vanligaste och den uppvisar en mycket stor variation. Den mest krävande definitionen förutsätter infödd eller fullständig kompetens i bägge språken, medan den minst krävande definitionen inte kräver mer än en minimal behärskning av det andra språket. Det tredje sättet att definiera tvåspråkighet är språkens funktion hos eller för en tvåspråkig individ eller ett tvåspråkigt samhälle; vad man använder eller kan använda språken till. Attityddefinitionen utgår antingen från talarens egen bedömning, eller från

andras bedömning, dvs. om talaren själv anser sig vara tvåspråkig och/eller hur hennes/hans omgivning förhåller sig till talaren, accepteras hon/han som infödd talare av båda språkgrupperna. (Skutnabb-Kangas 1981:83-84, 92-94.)

Problemet med kompetensdefinitionerna är det att det är svårt att finna en användbar definition som baserar sig på kompetens, eftersom kompetensdefinitionerna oftast blir för snäva eller för vida, medan de definitioner som ligger mellan de båda ytterligheterna inte preciserar kompetensgraden tillräckligt noggrant. Det är viktigt att man preciserar kraven av språkförmågan (förstå, tala, läsa, skriva). Eftersom variationen mellan talare är stor, borde man, för att få det bästa resultatet, jämföra personer som är "likvärdiga". (Skutnabb-Kangas 1981.)

Enligt Sundman (1998) betyder *fullständig tvåspråkighet* inte att individen har en "fullständig" kompetens i båda språken, utan att personen behärskar båda språken på infödd nivå, vilket i sin tur innebär inte att en tvåspråkig person borde behärska båda språken lika väl som en motsvarande enspråkig individ behärskar sitt modersmål. Det är omöjligt, eftersom en tvåspråkig individ inte kan få lika mycket övning per språk jämfört med en enspråkig individ. *Balanserad tvåspråkighet* är ett tillstånd där kompetensnivån är ungefär densamma i båda språken; individen kan uttrycka sig ungefär lika ledigt och korrekt på båda språken. Trots detta upplever de flesta tvåspråkiga det ena språket som sitt "starkare" språk. Det är naturligt, eftersom de två språken sällan kan vara helt i balans. Dessutom kan olika språk dominera inom olika delar av den språkliga kompetensen. (Sundman 1998:48-49.)

För att behålla sin tvåspråkighet gäller det att aktivt använda båda språken, annars finns risken att man antingen förlorar språket eller så blir språket åtminstone fattigare. I första hand är det aktivering av ord som blir problematisk och det vanligaste är att ordklasser som substantiv och verb lånas in eller ersätts av andra språket. Fördelen med tvåspråkigheten är den att personerna som talar två språk har möjlighet att välja vilket språk de använder i samtal med andra tvåspråkiga. (Håkansson 2003:195.)

6.2 Olika typer och grad av tvåspråkighet

Man kan skilja på två olika sätt att bli tvåspråkig: Om man lär sig båda språken samtidigt redan från födseln kallas det simultan språkinläring, men om man först har ett modersmål och lär sig ett nytt språk senare, kallas det successiv språkinläring. Gränsen för de olika typerna drar man vid 3-års ålder. (Börestam & Huss 2001:50-51.)

Enligt Lambert (1975) kan tvåspråkigheten kategoriseras till additiv och subtraktiv tvåspråkighet. Additiv tvåspråkighet betyder att man lär sig två språk utan att det ena språket stör det andra, t.ex. inläringssituationen i språkbadet. Begreppet subtraktiv tvåspråkighet står nära begreppet ”dubbel halvspråkighet” och betyder att när man t.ex. försöker byta språk, blir man hämmad och lyckas inte så bra med det, och då kan följden bli att man inte behärskar något av språken tillräckligt bra. Då syftar man på minoritetsbarn med ett lågstatusspråk som modersmål som undervisas på majoritetsspråket med hög status. (Virta 1994:36.)

En individ med viss typ av tvåspråkighet kan behärska språket i viss grad. Det finns flera nivåer av språkbehärskning, vilka kan kategoriseras på många sätt. Ett exempel på en sådan kategorisering är den så kallade tröskelhypotesen som Cummins (1976) och Skutnabb-Kangas & Toukomaa (1977) lanserade tillsammans. Enligt tröskelhypotesen baserar språkutvecklingen på en eller flera kritiska faser, som kan kallas för en eller flera trösklar. Vid denna/dessa trösklar förstärks kunskaperna i de bägge språken. Individen borde nå en viss grad av språkbehärskning i en viss ålder, åtminstone i något av sina bägge språk, annars kan hon/han ha svårigheter då det gäller att använda språket som tankeverktyg och grund för vidare inläring. Det är viktigt för barnet att komma över den lägre tröskelnivån, eftersom det är ett minimikrav för att det skulle ha normal skolframgång och kognitiv utveckling, men för att tvåspråkighetens positiva konsekvenser ska träda i dagen, måste barnet också komma över den högre tröskelnivån. (Virta 1994:41.) För majoritetsbarn som undervisas i ett språkbadsprogram, är det lättare att komma över den lägre tröskelnivån, jämfört med minoritetsbarn som undervisas på majoritetsspråket dvs. om det handlar om språkdränkning. Orsaken till detta är att undervisningen i ett språkbadsprogram är anpassad efter barnens färdigheter, men när det gäller språkdränkning blir saken helt annan; barnets språkfärdigheter motsvarar kanske inte den språknivån som man använder i skolan och då

finns risken att barnet misslyckas i kommunikationen och skolarbetet, vilket kan leda till att inlärningsmotivationen minskar och den kognitiva utvecklingen blir sämre. (Virta 1994: 42.)

Enligt Cummins (1981) finns det två olika nivåer i kommunikationsfärdigheter: Den ena kallar han för BICS-färdigheter och den andra för CALP-kompetensen. Med BICS (Basic interpersonal Communicative Skills) syftar man på grundläggande kommunikationsfärdigheter, vilka är enkelt att läras in i vardagliga kommunikationssituationer. CALP (Cognitive Academic Language Proficiency) däremot, syftar på en kognitiv akademisk språkkompetens, vilken är svårare att förvärva. Dessa teorier (Tröskelhypotesen, BICS och CALP) ligger till stort sett till grund för den moderna synen om tvåspråkiga språkbrukares olika färdigheter. (Börestam & Huss 2001:59-60.)

Tidigare hade man en sådan uppfattning att de två språken var oberoende av varandra, men idag anser man att utvecklingen i det ena språket stöder utvecklingen i det andra: Denna hypotes kallar Cummins (1979, refererad i Börestam & Huss 2001:60) för hypotes om ömsesidigt beroende.

6.3 Tvåspråkig eller halvspråkig?

Begreppet halvspråkighet användes av Nils Erik Hansegård redan i början av 60-talet och termen användes om tvåspråkiga eller potentiellt tvåspråkiga personer. Vad betyder då begreppen halvspråkig och dubbelt halvspråkig? Om individen är halvspråkig, behärskar hon/han ena språket bra, men andra språket dåligt. Om individen däremot är dubbelt halvspråkig, så behärskar hon/han dåligt båda språken. (Virta 1994:28-29.)

Enligt Hansegård (1968, 1975, refererad i Virta 1994) bör språkfärdigheten bedömas av följande språkfärdigheter: 1. Storleken av ordförråd, 2. Språkriktighet, 3. Graden av automatik, 4. Förmågan att skapa eller nyskapa, 5. Behärskningen av tanke-, känslö- och viljefunktion och 6. Rikedomen/fattigdomen på individuella betydelser.

Hansegård anger flera aspekter hos språkbehärskningen och listan omfattar också psykologiska aspekter (punkt 5 och 6). Även om listan kunde vara tydligare, torde man

använda den också som en grund till att beskriva tvåspråkighet eller halvspråkighet. (Virta 1994:29.)

Enligt Sundman (1998:50) ska begreppet "halvspråkighet" inte användas om tvåspråkiga individer, t.ex. barn. Detta förklarar hon genom att ge ett exempel på en individ som har (nästan) normal kompetens i det ena språket, men språkförmågan i det andra språket ligger däremot under motsvarande enspråkiga individers nivå. Hon menar att denna individ då har en språkförmåga som ligger närmare 150 % än 50 % av vad en enspråkig individ behärskar. Med halvspråkighet syftar hon på den form av tvåspråkighet där färdigheten i båda språken ligger under normal nivå, eller där man har en "halv" kompetens i resp. språk, vilket man kallar för "dubbel halvspråkighet". Sundman (1998:50) anser att "halvspråkighet i ett språk är negativt bara om individen tvingas att kommunicera på detta språk och inte t.ex. kan eller får använda sitt eget språk". Vidare frågar hon om en dubbel halvspråkighet egentligen existerar, och om det gör det, så vilka är de omständigheter som leder till detta tillstånd? Sundman påminner om att också enspråkiga individer kan vara "halvspråkiga" och att det finns många andra orsaker än tvåspråkighet för en bristande språkutveckling, som t.ex. en mindre gynnsam social och språklig bakgrund. (Sundman 1998:51.)

Enligt Sigurd (1991:131) är syftet med tvåspråkighet att rädda minoritetsspråket, ge ett dubbelt perspektiv på världen och rikare kognitiva möjligheter, men för att dessa ideal ska uppfyllas behöver man stöd utifrån. Invandrargrupper kan ha många olika sociala problem. Dessa problem kan vara t.ex. lågt betalda och osäkra arbeten, dåliga bostadsmiljöer, dålig skolunderbyggnad, låg status för det egna språket och kulturen och negativa förväntningar från majoritetsbefolkningens sida. Eftersom det är en stor positiv tillgång att kunna många olika språk och att vara intresserad av olika kulturer, är strävan efter tvåspråkighet också positivt. (Linell 1978:262.)

7 TIDIGARE STUDIER

De tidigare undersökningar som gjordes i början av 1900-talet om tvåspråkighetens inverkan på barnets intelligens och skolresultat, visade att tvåspråkiga personer får dåliga resultat i intelligenstester och har dålig framgång i skolan. Däremot förknippades tvåspråkigheten i senare studier (t.ex. Peals & Lamberts 1962 m.fl.) med positiva kognitiva konsekvenser: Tvåspråkiga barn fick bättre testresultat än enspråkiga. Vidare hade de också mångsidigare intelligenstruktur och mer flexibelt tänkande än enspråkiga barn. (Virta 1994:40.)

Herberts (1991) undersökning om tolv tvåspråkiga familjer i Finland hade en sociologisk utgångspunkt: man ville veta vilka mekanismer som styr språkvalet i olika vardagssituationer. Det var en kvalitativ studie där materialet samlades in via djup- eller temaintervjuer och observation. I hälften av familjerna var kvinnan svensk, i andra hälften finsk. Familjerna kan klassificeras som medelklassfamiljer. Den geografiska spridningen var vid och intervjuarna hade kontakter med hela svenska Finland: Östra Nyland, Västra Nyland, Åboland och både svenska och finska Österbotten. Åldersspridningen var också vid: materialet bestod av familjer med nyfödda barn och familjer vars barn redan flyttat hemifrån.

Enligt Herberts (1991) kan tvåspråkiga familjer kategoriseras i 4 olika grupper: 1) Familjer som uppvisar en god språklig balans, 2) Familjer där tvåspråkigheten fungerar ganska bra, men den individuella balansen hos föräldrarna fattas, 3) Familjer som går mot omgivningens dominerande språk, men där den individuella balansen också fattas, 4) Familjer med nyvaknad medvetenhet (småbarnsfamiljer).

Man kan lyfta upp tre faktorer som verkar vara avgörande för familjernas språkvanor: 1) modern, 2) miljön och 3) medvetenheten. Den viktigaste rollen har modern som påverkar betydligt mycket under barnets första år. Det påstås att männen ofta är enspråkiga, medan kvinnorna har en större tvåspråkig färdighet. Det beror på att kvinnorna oftast har ansvaret för de språkliga strategierna. Det sägs också att kvinnorna är mera verbalt begåvade och har därför lättare att lära sig språk, och att kvinnorna oftare arbetar i serviceyrken där man måste använda språket mera. Miljön har en stor betydelse när det gäller språkvalet; oftast är det mannen som väljer bostadsort för familjen och då är det kvinnan som har en stor roll då det

är frågan om språkvalet. Den tredje faktorn, medvetenhet har också en stor betydelse för tvåspråkiga familjer. Med medvetenhet syftar man på ett medvetet val för att fungera tvåspråkigt. Det finns olika variationer mellan tvåspråkiga familjer: En del av dem tar inte så allvarligt saken, utan det räcker att de åtminstone försöker fungera tvåspråkigt, medan andra familjer eftersträvar att fungera så tvåspråkigt som möjligt genom att aktivt använda båda språken. I längden underlättas språkbytet, dvs. det sker en automatisering. Tvåspråkiga familjer tycks leva ett rikt kulturliv med tre kultursfärer: Det finska, det finlandssvenska och det rikssvenska.

Visapää (1996) undersökte tvåspråkiga ungdomar som gick i sjunde klass i en svenskspråkig skola i Helsingfors. Allt som allt intervjuade hon 24 elever som alla hade fyllt 13 år. Informanterna delades i två olika grupper: finlandssvenskar och tvåspråkiga. De 12 elever som hade svenskspråkiga föräldrar tillhörde den finlandssvenska gruppen och de andra 12 elever vars ena förälder var svenskspråkig och den andra finskspråkig tillhörde den tvåspråkiga gruppen. Det var lika många flickor och pojkar i båda grupperna. Visapää var intresserad av den dubbla språkliga bakgrunden; hur ungdomarna använde båda språken. Därtill ville hon veta om det finns en tendens till en egen gruppidentitet hos dem. Studien visade att de ungdomar som kom från finlandssvenska grupper, talade svenska hemma och i skolan, men ville inte tala svenska på fritiden, eftersom de var rädda för att bli mobbade p. g. a. svenska språket. Dessa ungdomar dolde sin finlandssvenska bakgrund så mycket som möjligt och försökte prata finska så långt det gick. När man frågade vilken status finska och svenska språket har, var det finskan som fick högre status. Denna grupp hade en stark svensk identitet och svenska språket var modersmålet, medan det finska språket var det andra språket som man inte behärskade lika bra. Det verkade som om dessa ungdomar hade en dålig självkänsla för att de tillhörde minoriteten och inte kunde tala finska lika bra som finländarna. De som tillhörde den tvåspråkiga gruppen växlade språket i olika situationer och tyckte att det var naturligt. Hemma talade de finska, i skolan svenska och på fritiden talade de både finska och svenska. Alla i gruppen tycktes ha en stark identitet i båda språken. Ungdomarna var inte rädda för att de skulle bli mobbade då de talade svenska. Den gruppen tyckte att båda språken hade lika högt status.

Hur är det att växa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige? Enligt Ågren (2006) betraktas finnarna inte längre som invandrare i Sverige, eftersom finnarna är den största

minoritetsgruppen. Hon intervjuade 14 sverigefinnar, vars primära språk var finska och också nätverket bestod för det mesta av personer med finsk bakgrund. Informanterna var födda i Sverige och de såg sig som medborgare i samhället i Sverige. Då man frågade ifall de känner sig som finnar eller svenskar, så fick man genast svaret ”finnar!”. Informanterna talade finska i skolan, i hemmet och med vännerna. Ändå kände de sig som svenskar, hellre än utlänningar; alla var ju födda och hade bott hela tiden i Sverige.

Turpeinen (2008) gjorde en undersökning där fyra finlandssvenska ungdomar i åldern 18-25 år deltog. Två av dem var kvinnor, två män och skolspråket var svenska för alla. Boningsorten har varit och är tvåspråkiga kommuner; det är bara en informant som idag bor i ett helt finskt område. Tre av informanterna kom från en svenskspråkig familj och en från en finskspråkig familj. Enkäten skickades till informanterna som hade två veckor på sig att svara på frågorna. Det kom fram att alla informanterna var eniga om att en individ inte behöver behärska båda språken lika bra för att vara tvåspråkig och de ansåg att det inte ens är möjligt att kunna båda språken lika bra. Informanterna hade många gemensamma drag: En positiv och stark språklig jagidentitet, hög status både till finska och svenska, de tyckte att finlandssvenska kulturen ingick i den finska kulturen och alla kände sig vara finlandssvenskar. Den språkliga identiteten var starkast beträffande svenska språket hos de tre informanter som kom från en svenskspråkig familj, medan den ena informanten som kom från en finsk familj, kände att finska språket stod närmast henne. Nästan alla informanter tyckte att det var naturligt att tala båda språken, bara en informant kände lite främlingskap med finskan. Alla informanter kände sig accepterade som tvåspråkiga i sin omgivning och största delen hade inga språkliga identitetsproblem; det var bara en som medgav att hon hade haft lite svårt att placera sig själv i en viss grupp.

Saarenlaita (2009) undersökte tre unga sverigefinska män i åldern 21-26 år som alla kom från Stockholmstrakten. De hade finska föräldrar, men var själva födda i Sverige där de hade bott hela sitt liv, förutom en informant som bodde några år i Finland då han var liten. Två av informanterna studerade i en högskola och den tredje var redan ute i arbetslivet. Det var frågan om en fallstudie och en temaintervju. Två av informanterna hade gått i ett svenskspråkigt daghem och gått ut en svensk grundskola, medan en informant hade gått i ett finskt daghem och gått i en finskspråkig grundskola i fem år, tills han bytte till en svensk skola i sjätte klassen. De informanter som hade gått ut en svenskspråkig grundskola fick

finskundervisning några timmar i veckan och den informanten som hade gått både i en finsk- och svenskspråkig skola hade först några svensklektioner i veckan och senare finskundervisning några timmar i veckan. Hemspråket var finska för två av informanterna, men en talade både finska och svenska hemma. Däremot talades svenska för det mesta med kompisarna. Informanterna kände sig mer finska än svenska, men ansåg sig vara tvåspråkiga, trots att språkbehärskaudet kunde vara lite sämre i det ena språket. Språkbehärskaudet varierade så, att den ena informanten tyckte att han kan bättre svenska än finska, den andre verkade vara lite osäker med svenskan och den tredje tyckte att han kan båda språken nästan lika bra. Alla upplevde tvåspråkigheten som en positiv sak och var av den åsikten att det var en rikedom att man kände till två kulturer. Det var bara en som hade mött dåliga attityder mot finskhet som t.ex. att grannarna klagade över bruket av finska språket och svenskspråkiga lärare som inte stötte utan skällde på om man inte kunde tillräckligt bra svenska språket. Ändå hade det inte påverkat honom negativt.

8 MATERIAL OCH METOD

Denna avhandling är en kvalitativ undersökning, vilket betyder att metoden utgår från en verklig företeelse som forskaren vill analysera. Det handlar om de observationer man gjort om en företeelse ute i verkligheten för att sedan ordna observationerna till något begripligt. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara m.fl. 2004:152.) Det specifika draget för kvalitativt material är det mångsidiga uttryckandet om olika fenomen som kommer fram i materialet. Det gäller att förklara alla trovärdiga fakta som tillhör ”mysteriet” så att de inte strider mot den framställda tolkningen. Det finns två olika aspekter i en kvalitativ analys: Förenklad observation och gåtans lösning. Förenklad observation innebär att man granskar materialet bara ur en viss teoretisk-metodologisk synvinkel då materialet förenklas till olika grundobservationer. För att kunna lösa gåtan, måste man förenkla grundobservationerna vidare, vilket betyder att man sammanfattar materialet så att avvikelserna smälter in i helheten. (Alasuutari 2001:38-40.)

Jag valde att använda en intervju som har drag av djup- och temaintervju som metod. Genom djupintervjuer är det möjligt att få djupare information, dvs. man kan få mera kunskap hur det verkligen är, än i vanliga strukturerade intervjuer. Man kan ställa uppföljnings- och kontrollfrågor och det finns möjlighet att ta upp en del aspekter och sidospår. Överhuvudtaget blir beteendet naturligt mellan informanten och intervjuaren och då är det möjligt att klargöra personernas subjektiva helhetsuppfattningar. Det finns också nackdelar: De intervjuade måste vara samarbetsvilliga och öppna för att intervjuaren ska få den information hon/han behöver, om man inte känner informanten, gäller det att vara mera försiktig och uppmärksam på olika faktorer. För övrigt kan man säga att en djupintervju kräver mycket av intervjuaren, eftersom man måste vara väl förberedd och planera intervjun på förhand. Då det är frågan om en djupintervju, räcker det med några informanter. (Tuomi & Sarajärvi 2009:75-76.)

En temaintervju är en halvstrukturerad intervju som står nära en djupintervju. Då man bestämmer sig för att välja temaintervju, bör man välja några viktiga teman på förhand. Det är också bra att ha färdiga frågor, med vars hjälp man kan få preciserat information. (Hirsjärvi & Hurme 2001:48.) Forskaren kan välja om hon/han vill ställa samma frågor i samma ordningsföljd till alla informanter eller inte. Skillnaden mellan temaintervju och djupintervju är den, att en djupintervju inte är så strukturerad utan intervjuaren ställer öppna

frågor till informanten som får möjlighet att berätta vidsträckt om sitt liv. (Tuomi & Sarajärvi 2009:75.)

Det finns många fördelar med en intervju: 1) Den intervjuade är ett subjekt som får möjlighet att berätta fritt om sig själv och om sitt liv. 2) Under intervjuens gång har intervjuaren möjlighet att lägga märke till den intervjuades gester och miner. 3) Man kan få mångsidiga svar angående fenomenet och även utanför fenomenet. 4) Det är möjligt att fördjupa informationen och be om förklaringar till olika åsikter. 5) Man kan be om precisering efteråt ifall man missat något under intervjuens gång. 6) Det är möjligt att få information om känsliga och svåra ämnen. Nackdelarna är att validiteten försämras p.g.a det faktum att de intervjuade oftast ger enbart positiva svar om sig själv och om sitt liv och att den intervjuade kan ge information som intervjuaren inte frågar om. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara m.fl. 2004:194-196.)

Materialet i denna studie består av djup-/temaintervjuer av sex personer. Informanternas ålder varierar mellan 22-64 år. Jag ville medta två olika grupper av tvåspråkiga personer och därför är hälften av informanterna sverigefinnar och andra hälften finlandssvenskar. Alla informanterna bor i Mellersta Finland och använder både finska och svenska. Mitt ursprungliga syfte var att välja även andra än personer med högskoleutbildning men tyvärr visade det sig vara alltför svårt att få tag på informanter med lägre utbildning. Således har fem av mina sex informanter utexaminerats från högskola och en av informanterna studerar fortfarande vid högskola.

Intervjuerna tog ungefär 1-2 timmar. Jag hade informerat informanterna om att intervjun skulle ta tid, åtminstone 1 timme.. Jag intervjuade nästan alla informanter i ett klassrum, som jag ansåg var det bästa alternativet, eftersom ett klassrum är ett neutralt ställe där man kan vara i lugn och ro, utan att bli störd av omvärlden. Jag hade varit i kontakt med mina informanter via telefon eller e-post före intervjuerna. Jag berättade om min avhandling och intervjun så att de visste vad det handlade om och kunde förbereda sig inför den kommande intervjun. Trots att jag hade färdiga frågor, var det inte frågan om en vanlig, strukturerad frågeblankett, utan den innehöll närmast olika teman, som hörde ihop med identitet och språk. Det var således fråga om en temaintervju som hade drag av djupintervju. Jag skrev ner 15 frågor och de första frågorna handlade om familj, yrke, bakgrund osv. Grundfrågorna

kom allra först och mot slutet blev frågorna mera krävande. Jag hade medvetet valt den taktiken att jag själv också talar om mina erfarenheter, dels för att minska spänningen och dels för att skapa diskussion mellan oss. Detta lyckades inte med alla, utan det kunde hända att informanten själv ville styra intervjuens gång. Exempelvis kunde informanten påminna mig om att vi hade hoppat över en fråga eller att vi hade hamnat på en sidoväg i diskussionen. Jag gick med på det eftersom det viktigaste var att informanterna fick ordet. Jag hade medvetet valt en öppen stil för att kunna få så mycket information som möjligt. Jag försökte också tidvis ”blanda korten”, för att få informanten att gå på sidospår: då kan man nämligen få sådan information som man inte annars får. För att inte avslöja informanternas identitet använder jag i denna studier pseudonymer. Informanternas citat är tagna från intervjuerna som genomfördes på svenska.

9 RESULTAT

9.1 Informanternas bakgrund

I det följande presenterar jag informanterna och deras bakgrund för att ge grundinformation, som hjälper läsaren att följa med i analysen som kommer senare. Informanterna är indelade i två olika grupper: Finlandssvenskar och sverigefinnar och presenteras i denna ordning.

Marita 64, är pensionär och tillhör den finlandssvenska gruppen. Hon är född och uppvuxen i en storstad i Södra Finland. Hon hade en svensk lektant i en park och senare skulle hon gå på ett finskt daghem, men slutade det. Marita gick ut en finsk folkskola och ett finskt läroverk och gymnasium. Senare fortsatte hon studierna i en finskspråkig högskola. Maritas mor var en finlandssvensk sjuksköterska, medan hennes far var en finländare som arbetade som mentalsjukvårdare, men fadern dog redan innan Marita föddes, så Marita talade bara svenska med sin mor. Hon hade inga syskon, men hon hade nära släktingar som hon också talade svenska med. Marita flyttade till en medelstor stad i Mellersta Finland då hon blev färdig med högskolestudierna och fick ett fast arbete där hon har fått tala mycket svenska. Hon har bott i samma stad i Mellersta Finland i 39 år.

Jonas 64, är en finlandssvensk pensionär, född och uppvuxen i en liten stad i Södra Finland. Omgivningen var svenskspråkig och han har gått ut en svensk folkskola och ett svenskt läroverk och gymnasium där han hade finsktimmar, sedan fortsatte han i en svenskspråkig högskola. Jonas föräldrar var finlandssvenska jordbrukare och han talade bara svenska med sina föräldrar, samt med sin syster. Orsaken till att Jonas flyttade som 26-åring till en medelstor stad i Mellersta Finland var den att hans fru fick arbete därifrån. Jonas har varit mycket arbetslös. Han har haft deltidsjobb och han har arbetat på flera olika ställen. Arbetet har motsvarat hans utbildning, men han lyckades aldrig få fast arbete. Hans arbetspråk har alltid varit finska.

Janne 55, tillhör också den finlandssvenska gruppen, är född och uppvuxen i en medelstor stad i Mellersta Finland och har bott i samma stad i hela sitt liv. Trots att omgivningen var och är helt finskspråkig, var hemspråket för det mesta svenska. Hans mor är finlandssvensk,

medan hans far är tvåspråkig, så han talade också lite finska med barnen. Janne har två systrar och en bror som han alltid har talat finska med. Janne har gått i en svensk barnträdgård där barnens föräldrar tog hand om alla barn, sedan gick han ut en finsk grundskola och ett finskt gymnasium. Efter gymnasiet fortsatte han att studera i en finskspråkig högskola i Södra Finland och i senare skedet studerade han i en svenskspråkig högskola i Södra Finland. Janne har ett fast arbete där han för det mesta talar bara finska.

Robert 22, är en sverigefinsk student. Han är född och uppvuxen i en storstad i Mellersta Sverige. Han var 19 år gammal då hon flyttade ensam till Finland, medan hans familj stannade i Sverige. Robert hade arbetat som au-pair i en finlandssvensk familj i Södra Finland och hade träffat sin flickvän innan han bestämde sig för att flytta till Finland. Orsaken till att han flyttade till Mellersta Finland var att han skulle börja sina högskolestudier där. Robert har bott i 3 år i Mellersta Finland, först i två olika småstäder tills han flyttade till en större stad. Omgivningen där Robert bodde i Sverige var helt svenskspråkig. Han hade en svensk dagmamma och gick på ett svenskt daghem, sedan hade han gått ut en svenskspråkig grundskola och ett svenskspråkigt gymnasium. I grundskolan hade Robert finska en timme i veckan, men på högstadiet minskades finskundervisningen. Hans föräldrar är finskspråkiga och Robert talade först finska med sina föräldrar, men vid 10-års ålder började han istället tala svenska med dem, men däremot har han alltid talat bara svenska med sin bror. Robert säger att hans far egentligen inte ville flytta till Sverige och att han helst ville tala bara finska. Fadern arbetade på ett finskt daghem och modern var lärare och ansåg att det är viktigt att tala finska då barnen är små. Föräldrarna skiljdes då Robert var ca 7-8 år gammal. Han hade både svensk- och finskspråkiga kamrater och även med de finsktalande kamraterna talade han svenska.

Maria 35, är en sverigefinsk informant som är född och uppvuxen på landet i Mellersta Sverige. Hon var 16 år gammal när hon flyttade med familjen till en medelstor stad i Mellersta Finland och har nu bott i samma stad i 19 år. Då Maria bodde i Sverige var hela omgivningen svenskspråkig och hon hade en svensk dagmamma, gick på svenskt daghem och i en svensk förskola och sedan gick hon ut en svenskspråkig grundskola. I Finland fortsatte hon i ett finskt gymnasium och efter det studerade hon i en finsk högskola. Maria, vars föräldrar kommer från arbetarklassen, talade svenska hemma både med sina föräldrar

och med sina bröder. Maria har arbetat hela tiden i ett sådant arbete hon har utbildat sig till och hon har fått tala svenska i sitt arbete.

Sverigefinländaren Krister 34, är född och uppvuxen i en liten by i Mellersta Sverige. Han flyttade till Finland med familjen då han var 12 år gammal. Först bodde han i en ganska liten stad i Norra Finland, men flyttade senare till en större stad i Mellersta Finland för att studera på en högskola, blev kvar i samma stad och har nu bott där i 15 år. Då Krister bodde i Sverige var omgivningen helt svenskspråkig och han gick först i en svenskspråkig förskola och i 5 år i en svenskspråkig grundskola, tills han flyttade till Finland och fortsatte skolgången från 6:e klassen i en finskspråkig grundskola. Orsaken till att familjen flyttade till Finland var att Kristers bror skulle göra värnplikten i Finland. Hans föräldrar är finskspråkiga och Krister talade finska hemma både med sina föräldrar och med sin bror, men han hade bara svenskspråkiga kamrater som han umgicks med. Kristers mor arbetade som finsklärare i Sverige medan hans far arbetade i domänverket. Krister har ett fast arbete, där han får tala svenska.

9.2 Personlig och språklig identitet

Följande avsnitt handlar om informanternas personliga och språkliga identitet. Det är svårt att skilja åt dessa begrepp och därför analyserar jag båda tillsammans. Först behandlar jag finlandssvenskarnas personliga- och språkliga identitet och sedan sverigefinnarnas personliga- och språkliga identitet. Mina informanter tycks ha olika uppfattningar om begreppet identitetskris. Ordet låter dramatiskt och alla har inte haft lika stor kris, men enligt den allmänna uppfattningen måste individen göra – åtminstone i viss mån- psykiskt arbete för att nå en stark identitet. Det handlar om att få tankarna och känslorna i balans, så att individen känner att hon/han har funnit sig själv och vet hurdant liv hon/han vill leva. Trots att alla informanterna inte använder ordet identitetskris, analyserar jag deras svar utifrån detta begrepp eftersom jag anser att de flesta informanterna har gått igenom någon slags identitetskris.

9.2.1 Marita, 64

Marita berättar mest öppet om sina problem i familjens människorelationer som påverkar identiteten. Andra talar mest om hur den språkliga identiteten har utvecklats, men Marita

lyfter upp sådana saker som har att göra med individens personliga identitet. Trots att hennes fader dog redan innan hon föddes, tycks hon ha klarat sig bra med bara en förälder, modern.

Det är viktigt för barnet att ha båda föräldrar som ger trygghet och stöd från första början, men enligt Bowlbys (1950) teori är barnets emotionella, språkliga och sociala förmåga först och främst beroende av moderns och barnets förhållande. Maritas moder har lyckats bra med uppfostrandet; hon har försökt att minska skadorna med faderlösheten så gott hon kunnat. Maritas och hennes moder har haft ett bra förhållande och Marita har fått goda möjligheter att utvecklas emotionellt, språkligt och också socialt. Marita var ett blygt barn och för att inte bli mobbad, dolde hon sin finlandssvenskhet då hon började skolan. Hon var en duktig elev, så andra såg upp till henne. Men efter att Maritas moder insjuknade och behövde hjälp, blev hon något isolerad och hade bara några få kompisar.

Marita tycker att hon först omedvetet hade två olika identiteter, men att hon senare förstod att hon har en tvåspråkig identitet. Hon blev medveten om att personer kan ha olika identiteter vid 12-års ålder, då hon hade haft svenska i ett år i skolan. Marita tycks inte ha haft någon särskild identitetskris, men hon påpekar att hon gick igenom ett identitetsbyte och började tänka på svenska då hon var 12 år gammal. Sedan dess har hon betraktat sig som svenskspråkig. När jag frågar hur hennes identitet har förändrats genom tiden, säger Marita att hon idag identifierar sig med den finlandssvenska gruppen och att hon vill tala svenska så ofta som möjligt.

Enligt Eriksons (1950; 1968) teori borde individen lösa sin identitetskris senast vid 25-års ålder. Eftersom Marita bytte sin identitet och började tänka på svenska redan vid 12-års ålder, är det ett tecken på att hon har mognat mycket tidigt.

Under skolgången hade Marita ett gott förhållande med sin mosters man som Marita kallar "avgudad pappa". Detta var ett viktigt förhållande som hjälpte Marita att utveckla hennes personliga identitet. Problemen dök upp då Maritas "avgudad pappa" insjuknade så att hans personlighet förändrades helt och hållet. Marita var då 15 år gammal och tyckte att hon blev orättvist behandlat och kände sig så nertryckt att hon fick ett svagt självförtroende. Trots dessa problem har Marita klarat sig bra i livet.

Om man jämför Maritas identitet med Marcias kategorisering av olika slags identiteter ser det ut som om Marita tillägnat en uppnådd identitet. Det innebär att hon aktivt har byggt upp sin identitet genom att hon funderat på olika saker, jämfört dem med varandra och till slut tillägnat ett visst perspektiv på hur hon ser både på sig själv och på omgivningen. Maritas högskoleutbildning och arbete i en akademisk miljö har haft en förstärkande inverkan med tanke på utvecklingen av hennes identitet. Hon har fortskridit snabbt från sina studier till arbetslivet och haft framgång både i studier och i arbetslivet. Eftersom hon inte har gift sig eller bildat familj, har hennes största utmaning att göra med människorelationer. Det betyder inte att hon på något vis har misslyckat på den fronten, men hon har varit tvungen att bearbeta sina tankar och känslor, för att hon kunnat acceptera sig som ensamboende. Religionen har varit till stor hjälp, så att hon ser världen ”med religiösa glasögon”, vilket betyder att man t.ex. tillägnar en positiv attityd mot alla människor och ser vardagliga livssituationer i ett större sammanhang. Å andra sidan har Marita varit fullt upptagen med sitt arbete tills hon gick i pension. Marita har också alltid haft goda bekanta och nära vänner som gett innehåll i hennes liv. Marita är från första början minst utåtriktad av mina informanter, men åldern och livserfarenheten har hjälpt henne att utveckla sig mera utåt.

Om man jämför Maritas personlighet med teorin om fem stora personlighetens drag, så är samvetsgrannhet, försonlighet och öppenhet de drag som passar bäst i hennes personlighet medan neurositet passar sämst i hennes personlighet.

9.2.2 Jonas, 64

Jonas liv förändrades då han flyttade till Mellersta Finland som 26-åring. Förut hade han bott i svenskbyggden i Södra Finland där han var van vid att vara i kontakt med andra finlandssvenskar. Plötsligt levde han i en helt finsk omgivning där man hör svenska språket mycket sällan. Han kände inte till någon främlingsfientlighet, förrän i början av 90-talet då den ekonomiska depressionen slog till. Det var inget konkret, bara något han förnam, så det blev inget problem med det. Överhuvudtaget anpassade han sig mycket snabbt i omgivningen.

Jonas berättar att innan han flyttade till Mellersta Finland, hade han inte behövt tänka efter vad identitet är, men efter flyttet, som 26-åring, började han tänka efter vad finlandssvenskheten egentligen är och kom på sådana saker som Lucia, Topelius, Runeberg, Mumindal osv. Svenska är hans modersmål och han känner sig finlandssvensk. Trots att han

kan finska språket ganska bra, tycker han att det bara är kunskap han lärt sig och att han inte har någon finsk identitet, utan finska språket sitter i huvudet och han måste arbeta med att finskan hålls kvar.

Sett ur Eriksons synvinkel, har Jonas kunnat upplösa sin identitetskris ”nästan i tid”. Om man speglar Jonas identitet med Marcias klassificering av identitetsstatus, så har han utan tvivel en uppnått sin identitet. Han är en utåtriktad och öppen person, medan neurositet passar minst i hans personliga drag.

9.2.3 Janne, 55

Enligt Bowlbys teori är barnets emotionella, språkliga och sociala förmåga beroende av moderns och barnets förhållande och det ser ut att Janne som barn har känt sig trygg i förhållandet med sin mor. Janne har blivit språkligt påverkad mest av sin mor som är helt svenskspråkig och som införde svensk kultur i familjen där man läste svenskspråkiga barnböcker osv. Hans mor har haft en speciell roll inför Jannes både tidiga personliga identitet och språkliga identitet.

Hans far som är tvåspråkig, talade också finska vid sidan om svenskan med barnen, så Janne har hört också finska hemma, vilket har hjälpt honom att identifiera sig i en finsk omgivning. Janne har levt ett tryggt liv i en finlandssvensk familj där det inte fanns några större problem. Han tyckte det var naturligt att de för det mesta talade svenska hemma, fastän omgivningen var helt finsk. De första problemen dök upp i skolan: Han blev lite mobbad i början och kände sig utanför, men det gick över och Janne anpassade sig bra i en finsk skola. Han blev ändå medveten om att alla inte accepterar svensktalande folk, så han dolde sin finlandssvenskhet och det har präglat hans liv, trots att han haft goda vänner och framgång i skolan. Han har fortskridit snabbt från sina studier till arbetslivet och bildat familj. Janne har alltså haft en ”normal” ungdomstid och hans utveckling till en ung vuxen har skett utan någon identitetskris.

Janne började tänka på sin identitet först vid 32-års ålder då han bytte modersmålet till svenska. Man kunde ju tro att han hela tiden haft svenska som modersmål, men antagligen har den finska omgivningen påverkat så starkt hans identitet att han känt sig mera finsk på något sätt. Han bestämde sig för att studera vidare vid 37-års ålder och valde att gå i en

svensk högskola för språkets skull. Han säger att *det var då resan till mina rötter började*. Janne menar att han då började fundera på vem han egentligen är. Eftersom Janne inte har levt i den finlandssvenska vardagen, tycker han att han har någon slags ”muséidentitet”. Han påpekar att han känner sig som främling både i Mellersta Finland och i svenskbygden. Han använder helst svenska språket.

Jannes identitetsarbete har blivit försenad, eftersom man enligt Erikson borde lösa sin identitetskris senast vid 25-års ålder. Janne säger att han alltid känt sig främling både i Mellersta Finland och i svenskbygden. Att han känner så även som 55-årig, syftar på att han nog borde ha löst sin identitetskris tidigare. Det kanske skulle ha varit lättare om han hade flyttat till svenskbygden vid 20-års ålder för att lära känna flera finlandssvenskar och deras kultur. Det är ju inte lätt att anpassa sig i en omgivning som inte motsvarar familjens egenskaper. Å andra sidan har han bott hela sitt liv i samma stad, så då kunde man tro att det var lättare att anpassa sig i omgivningen oavsett den språkliga minoriteten han tillhör.

Om man speglar Jannes identitet mot Marcias identitetsklasser, passar hans identitet mellan en sökande och en uppnådd identitet. Å ena sidan har han en stark identitet eftersom han har både ett fast arbete där han trivs och har också familj. Han har på stort sett funnit sig själv. Därtill har religionen spelat en stor roll i hans liv och det har påverkat mycket hans identitet. I religiösa kretsar säger man att människan inte kan nå någon färdig eller perfekt identitet här på jorden. Däremot tröstar man varandra med tanken om att en gång i framtiden i evigheten kunna nå en perfekt identitet. Enligt min åsikt påverkar denna synsätt varje religiös människa, så att i grunden och botten är tanken om identitet den, att man inte ens behöver sträva efter en ”perfekt” identitet. Det ser ut att Janne har tillägnat en sådan synsätt på sin identitet. Å andra sidan har han en sökande identitet eftersom han inte riktigt har anpassat sig i Mellersta Finland och säger att han inte kan identifiera sig riktigt med finlandssvenska kulturen heller. Det är väl inte något stort problem, men det ser ut att han saknar svenska språket och skulle överhuvudtaget vilja ha mera kontakt med svenskan.

Om man jämför Jannes personliga drag med teorin om Fem stora personlighetens drag, så har Janne mest en utåtriktad och öppen personlighet, medan neurositet är ett drag som passar allra sämst i hans personlighet.

9.2.4 Robert, 22

När jag frågar Robert, om han har haft någon identitetskris, svarar han att han hade en identitetskris i Sverige då han gick i gymnasiet och var 16-18 år gammal. Då frågade han av sig själv *var hör jag hemma egentligen?*. Robert säger att han inte visste om han var finsk eller svensk och att det kändes svårt och frustrerande att inte tillhöra något utav länderna. I Sverige ansåg svenskarna att han är finsk, men när han kom till Finland för att besöka sina kusiner och vänner, tyckte de att han är svensk. Robert berättar att han tog avstånd från Finland under gymnasietiden, men att då han träffade sin flickvän som hade nästan samma bakgrund som han, förstod han att det är något som man inte kommer ifrån. För att få ro i personligheten, kom han fram till att han kunde ta det bästa av båda. Robert säger att han fortfarande känner sig mer svensk än finsk, att han är fysiskt finsk, men att personen har formats så mycket av Sverige att han känner sig svensk.

Eftersom Robert kunde upplösa sin identitetskris vid 18- års ålder, har han enligt Eriksons teori uppnått idealet om att kunna finna sin identitet senast vid 25-års ålder. Om man ser på Marcias olika klassificeringar av identitetsstatus, så verkar det att Robert har tillägnat sig en uppnådd identitet; han har alltså aktivt byggt upp den genom att ha funderat på olika saker och jämfört dem med varandra, så att han slutligen tillägnat ett visst perspektiv på hur han ser sig själv och omgivningen. Å andra sidan är han fortfarande en ung studerande som söker sin plats i samhället som i sin tur syftar på en sökande identitet. Därför antar jag att hans riktiga identitet är något mellan en uppnådd identitet och en sökande identitet.

Sett ur synvinkeln av teorin om Fem stora personlighetens drag, har Robert en utåtriktad och öppen personlighet. Båda egenskaper har varit till stor hjälp då han bestämt sig för att flytta till Finland alldeles ensam, utan sin familj eller flickvän. Däremot finns det inga tecken på neurositet, vilket också är en fördel då man byter omgivning, träffar nytt folk och ska studera i en högskola.

9.2.5 Maria, 35

Maria hade också liknande känslor som Robert i Sverige: Hon kände att hon inte helt är finsk, men inte svensk heller. Trots det, tycker hon att hon inte hade någon särskild kris, men medger att då hon studerade svenska vid 20-25 års ålder i en högskola i Mellersta Finland, väckte det mycket känslor. Maria säger att *när man tappar ett språk, så tappar man en del*

av sig själv också och att man känner sig hel på något sätt när man får vara i kontakt med svenskan. Maria tycker att hon är mera finsk nu när hon bott i flera år i Finland, men att då hon bodde i Sverige var det tvärtom. Förutom att hon tänkte på sin språkidentitet, hade hon svårigheter att anpassa sig i pingstkyrkan, dit hon var van vid att gå med sina föräldrar sedan barndomen.

Enligt Erikson börjar man bygga upp sin identitet genom att bekanta sig med sig själv och se kritiskt på omgivningen, som i sin tur kan innebära att individen väljer olika livsvärden och mål än vad föräldrarna har. Maria kritiserade föräldrarnas livsvärden genom att se kritiskt på församlingen och dess verksamhet. Efter att ha grundligt funderat på olika saker, beslöt hon sig för att fortfarande gå i pingstkyrkan men på sina egna villkor: hon kan fritt välja när hon deltar i kyrkliga förrättningar eller hur mycket hon deltar i församlingens verksamhet. Idag känner hon sig fri och brukar ibland gå i lutherska kyrkan också.

Det ser ut att Maria hann upplösa sin identitetskris just vid den kritiska åldern som Erikson talar om. Maria har utan tvivel tillägnat en uppnådd identitet som är en av Marcias fyra identitetsklasser. Eftersom hon har bildat familj, är med i arbetslivet, deltar i kyrkliga förrättningar och har också egna hobbies, så kan man säga att hon har funnit sin plats i samhället. Av de fem stora personlighetens drag passar försonlighet och öppenhet bäst till hennes personlighet. Hon är också ganska utåtriktad person, medan neurositet är något som hon saknar helt.

9.2.6 Krister, 34

Krister för sin del säger att han inte har haft någon identitetskris alls, att han inte ens funderade på saken. Då jag frågar honom om han kände sig finsk eller svensk i Sverige, svarar han *något där i mellan*. Men så nämner han att han nog kände sig mera svensk i Sverige och mera finsk här i Finland. Krister berättar att han efter gymnasiet flyttade till Norge där han arbetade som au-pair i en norsk familj. Hans bror flyttade också till Norge och gifte sig med en norsk-dansk kvinna. Så när släkten träffas, talar de finska, norska och lite danska också. Krister känner sig både tvåspråkig och skandinavisk.

Krister är en mycket utåtriktad person som har en positiv attityd på livet. Kanske är det just därför han inte har haft (eller inte minns) någon slags identitetskris. Dessutom har han haft

mycket goda omständigheter under barndomen; det var inga problem i familjen eller omgivningen. Därtill har han haft framgång i skolan, arbetet och i människorelationer.

9.2.7 Sammanfattning

Trots att det bara är sverigefinnen, Robert, som medger att han haft en verklig identitetskris, har alla andra förutom sverigefinnen, Krister, haft några slags problem med identiteten, eller åtminstone i viss mån varit tvungna att bearbeta sin identitet. Det framkommer att informanterna har gått igenom sina identitetskriser i väldigt olika åldrar. Den finlandssvenska Marita blev medveten om olika identiteter redan vid 12-års ålder, gick igenom ett identitetsbyte och började tänka på svenska, medan den finlandssvenske Janne bytte modersmålet till svenska då han var 32 år gammal och började tänka på sin identitet först vid 37-års ålder. Andra informanter har bearbetat med sina identiteter under ungdomstiden då de var mellan 12 och 26 år gamla. En gemensam faktor med alla förutom den finlandssvenske Jonas är att de har gått i skolan eller studerat då deras identitetskris har pågått.

9.3 Tankar om tvåspråkighet

Det finns många olika definitioner om tvåspråkighet: En del av dem betonar fullständig språklig kompetens, medan andra anser att för att vara en tvåspråkig, räcker det om man förstår det andra språket. I det följande presenterar jag informanternas egna tankar om tvåspråkighet.

Robert 22, tycker att en tvåspråkig person åtminstone borde kunna tala båda språken i viss nivå och att man måste kunna skriva ena språket på modersmålsnivå och andra språket så, att man kan göra sig förstådd. Han nämner europaskalan B2 i det andra språket, vilket innebär att personen kan göra sig bra förstådd och också förstår skillnaderna i språkliga nyanser. Enligt Robert är det just språket som är viktigast då det är frågan om tvåspråkighet, han kopplar inte kulturen så mycket in i tvåspråkigheten, utan säger att kulturen är bara en del av språket.

Maria 35, följer samma linje med Robert och säger att man måste kunna språken till en viss grad. Hon ställer frågan: *Kan man vara tvåspråkig om man har lärt sig språket i*

vuxenåldern till exempel? Hon är inte säker, men hon tror att tvåspråkighet är något som man måste växa upp med från barndomen.

Krister 34, påpekar att det finns olika typer av tvåspråkighet, men definierar dem inte närmare. Hans åsikt är att en tvåspråkig person är en sådan person som själv anser sig vara tvåspråkig.

Marita 64, säger att tvåspråkigheten har med identiteten och attityderna att göra. Hon betonar att en verkligt tvåspråkig person är medveten om sina kunskaper i två språk och att dessa kunskaper är ungefär lika starka. Marita medger dock att man alltid har svagheter på vissa områden i det ena språket och att modersmålet är starkare fastän man är tvåspråkig.

Enligt Jonas 64, har en tvåspråkig person lika bra kunskaper i båda språken och säger att *språket måste stå både i huvudet och i hjärtat*. För övrigt menar Jonas att ordet tvåspråkighet har lidit inflation och menar att det finns några som tycker att de är tvåspråkiga fastän de bara kan några fraser.

Janne 55, följer samma linje med Krister: En tvåspråkig person är den som känner sig vara tvåspråkig. Han tycker att ingen annan kan säga vad en viss person är, utan att det handlar om det hur människan själv upplever saken.

De flesta informanterna både i den sverigefinska och finlandssvenska gruppen anser att det är viktigt för en tvåspråkig person att kunna båda språken till en viss nivå och att den tvåspråkiga personen har ungefär lika bra kunskaper i båda språken. De betonar alltså för det mesta språkens kompetens som är ett av Skutnabb-Kangas (1981) fyra tvåspråkighetsdefinitioner. Den uppvisar mycket variation från fullständig kompetens i bägge språken till en minimal behärskning av det andra språket. De flesta av mina informanters åsikter syftar på nästan en fullständig kompetens, vilket också kanske kan tolkas mena balanserad tvåspråkighet som Sundman (1998) talar om. Sverigefinnen Krister och den finlandssvenske Janne har liknande åsikter som skiljer sig från de övrigas tankar: de säger att en tvåspråkig person är en sådan person som själv tycker att hon/han är tvåspråkig. I stället för kunskaper betonar de alltså den tvåspråkiga personens egna känslor och

upplevelser som i sin tur syftar på attityd-definitionen som också är ett av Skutnabb-Kangas fyra tvåspråkighetsdefinitioner.

9.4 Kulturskillnader

Vilka kulturskillnader finns det mellan finländare och svenskarna? Hur är det med finlandssvenskarna? I det följande presenterar jag informanternas egna uppfattningar om kulturskillnader mellan finländare och svenskar och också om kulturskillnaderna mellan finlandssvenskar och finländare.

Robert 22, säger att studiekvaliteten är bättre i Finland än i Sverige och att lärarna i Finland har större auktoritet än lärarna i Sverige. Han tycker att lärarna i Sverige kändes närmare och öppnare än lärarna i Finland och att det var mycket friare att gå i skolan i Sverige. Robert betonar att svenskarna för övrigt är mycket öppnare till personligheten än finländarna, och att det kanske beror på det att det finns så många invandrare i Sverige. Enligt Robert är män och kvinnor i Sverige mer jämställda än män och kvinnor i Finland och män i Sverige tar också mer ansvar för relationen. Det kom också fram att det blir ännu större skillnad när man flyttar från en storstad i Sverige till en småstad i Finland. Då Robert jobbade som au-pair i en finlandssvensk familj i Södra Finland trivdes han bra, men när han flyttade till en liten stad i Mellersta Finland för att studera finska i en folkskola, blev han deprimerad. Han säger att människorna var mycket öppnare i storstaden än i småstaden. Men med tanken på att klara sig bättre i högskolan senare, var det viktigt för honom att lära sig finska bättre. När han sedan flyttade till en större stad i Mellersta Finland för att börja studera i en högskola, kändes det bättre. Robert studerar fortfarande och trivs bra i Mellersta Finland.

Maria 35, däremot trivdes bättre på landet i Sverige och säger att den medelstora staden i Mellersta Finland, dit hon flyttade kändes stor för henne i början, men att hon vande sig ganska fort. Därtill fanns det en stor kontrast mellan sättet att jobba i skolorna i Finland och i Sverige, som t.ex. fysikundervisningen. Maria berättar att de i Sverige gjorde massor med experiment, gick ut osv., medan undervisningen i Finland var mycket mer teoretiskt.

Krister 34, i sin tur, tyckte att eleverna i skolan i Finland inte hade kommit så långt som eleverna i skolan i Sverige. Han menar att det var en skillnad mellan kunskapsnivåerna;

eleverna i lågstadiet i Sverige hade bättre kunskaper i olika ämnen jämfört med finska elever i Finland.

Jonas 64, tycker att folk i Mellersta Finland är väldigt allvarliga, medan finlandssvenskarna är gladare och mer positiva än finländarna. Han säger att finlandssvenskarna skrattar åt olika saker än finländarna, att det finns en skillnad med humorn. Enligt Jonas skiljer också elakheten åt; finlandssvenskarna kan säga elaka ord och le på samma gång, medan finländarna visar argsintheten tydligare.

Marita 64, säger att det finns mindre svenskspråkig kultur i Mellersta Finland, t.ex. teater, musik och litteratur, men tycker ändå att hon har kunnat leva mer svenskspråkigt liv i Mellersta Finland än vad hon skulle ha gjort i Södra Finland eftersom hon har fått tala svenska både i sitt arbete och också på sin fritid.

Janne 55, följer samma linje med Jonas: Han tycker också att finlandssvenskarna är gladare än finländarna och så säger han att finlandssvenskarna är väldigt liberala på ett positivt sätt.

Informanterna i både sverigefinska och finlandssvenska gruppen anser att det inte bara finns skillnader mellan svenskar och finländare, men också mellan finlandssvenskar och finnar. Det kommer fram att svenskarna och finlandssvenskarna är öppnare, gladare och för övrigt mer positiva än finländarna. Vad gäller atmosfären, så tycks den vara mycket friare både i Sverige och bland finlandssvenskarna i Finland än vad den är bland finnarna. Alla tre sverigefinnar påpekar att det finns skillnader mellan skolorna i Sverige och Finland, men varje informant har sin egen uppfattning om dessa skillnader.

9.5 Attityder

Många utlänningar har stött på negativa attityder då de har flyttat till Finland. Hur är det med sverigefinnar och finlandssvenskar som har flyttat till Mellersta Finland? Följande avsnitt handlar om olika attityder som mina informanter stött på.

Robert 22, berättar att när han hade flyttat till Mellersta Finland och sade att han kommer från en storstad i Mellersta Sverige, stötte han på attityder som *Vem tror han att han är?* Det

var ingen skillnad mellan småstaden och den större staden han flyttade till. Inställningen var speciellt i småstaden lite avståndstagande *Vad gör du här?* Robert kände att andra tror att han själv tror att han är speciell på något sätt och försökte visa att han ju är en helt normal människa och att han inte är någon snobb från Sverige, och fortsätter att om han säger att han kommer från en storstad i Sverige, påpekar han att han redan länge bott i Finland och att han har finska föräldrar. Han känner att han måste framhäva sin finskhet och det tycker han är fel.

Maria 35, däremot har inte stött på negativa attityder i Mellersta Finland, inte då hon började gymnasiet i Finland och inte heller senare i arbetslivet där hon ju fått tala svenska. Om ”tvångssvenskan” säger hon att media ger en fel bild av saken.

Krister 34, följer samma linje med Maria; han har inte för övrigt stött på negativa attityder, men minns att det var en lärare i Finland som hade en negativ attityd mot elever som flyttat från Sverige och att hon påstod att Krister inte kan ha så mycket kunskaper som de andra finska eleverna har. Man kunde nog höra ibland *Du har fel kläder*, men det var inte så farligt, säger han.

Marita 64, har inte heller stött på negativa attityder för övrigt, men hon minns att hon en gång hörde på tåget då hon var på väg från Södra Finland till Mellersta Finland hur en förvirrad passagerare sade *svenska talande bättre folk*. Då hon studerade i Södra Finland var det några som talade illa om rikssvenskar: *Alla rikssvenskar är bögar*.

Jonas 64, medger att det var några som ’snyrpade på näsan’, men kände inte av någon främlingsfientlighet, förrän i början av 90-talet, då den ekonomiska depressionen slog sig till, men det var inget konkret, han bara förnam det.

Janne 55, medger att han någon gång har hört någon finne säga *svenska talande bättre folk*. Vidare säger han att diskussionen om ”tvångssvenskan” gör honom väldigt ledsen.

Sverigefinnen Robert är den ende som verkligen hade stött på negativa attityder i Finland. Det handlade om en inre känsla att inte bli accepterad i omgivningen, att han var tvungen att använda sina försvarsmekanismer och förklara varför han egentligen hade kommit till Finland osv. För övrigt hade informanterna inte särskilt mycket stött på negativa attityder.

Finlandssvenskarna Marita och Janne hade hört sådana generella utrop som *svenska talande bättre folk* och Marita hade också därtill hört påståendet om att *Alla rikssvenskar är bögar*.

9.6 Problem – anpassning

Då man flyttar till ett annat land eller en annan ort kan man möta vissa utmaningar. Det är inte alltid så lätt att anpassa sig till ett främmande ställe. I det följande presenterar jag informanternas egna erfarenheter som de upplevt då de flyttat från Sverige till Finland eller från Södra Finland till Mellersta Finland.

Robert 22, säger att när han nu har bott i Finland i 3 år, känns landet närmare, men att han längtar till Sverige och vill vara på ett sätt där också. Han har anpassat sig bra i Mellersta Finland, men har lite problem med finska språket i högskolan. Roberts flickvän är finsk, så han lär sig finska av henne, men tycker ändå att det är synd att han inte kan kommunicera på svenska med henne och menar att det är viktigt att få tala om svårare saker på modersmål, för annars kan det bli skillnader hur han och hans flickvän uppfattar varandra.

Maria 35, berättar att hon hade svårt med finskan första året i gymnasiet. Hon fick dåligt betyg av första uppsatsen och hade svårigheter att läsa till proven, samt i vetenskapliga ämnen, men det blev bättre under andra och tredje året, så slutbetyget var bra. Maria känner sig finsk och har anpassat sig bra i Mellersta Finland, men saknar ändå svenska språket.

Krister 34, i sin tur, säger att han inte har haft några problem varken i skolan i Sverige eller i Finland och att han inte har haft några problem för övrigt heller. Han tycker att han har anpassat sig riktigt bra i olika omgivningar i båda länderna.

Marita 64, berättar att hon kände sig utanför då hon som liten flicka skulle gå på ett finskt daghem och att hon slutade redan samma dag hon hade börjat gå där. Hon säger att hon var ett blygt barn och för att inte bli mobbad, dolde hon finlandssvenskheten i skolan. Marita var en bra elev och därför respekterade man henne, men i tonåren blev hon lite isolerad pga. att hennes mor insjuknade och hon skulle hjälpa henne. Därtill insjuknade också mosters man, som hade varit en "avgudad pappa" till Marita. Efter insjuknandet blev Marita orättvist behandlad; mosters man tryckte ner henne så att hon hade svagt självförtroende. Dessutom

hade hon en gång en kollega som mobbade andra, så i viss mån blev hon själv lite mobbad också på arbetet. Marita tycker att hon har anpassat sig bra i Mellersta Finland; hon har inte haft några språkliga eller praktiska problem. Under intervjuens gång nämner Marita att hon har känt oro inför svenska språkets försvagning redan innan man talade om ”tvångssvenskan” på 80-talet, och det gör henne upprörd att man ens ifrågasätter Finlands tvåspråkighet.

Jonas 64, säger att då han just hade flyttat till en medelstor stad i Mellersta Finland, kände han sig lite utanför, men det var inte så farligt. Annars har han anpassat sig bra i Mellersta Finland och det tycker han beror på den positiva attityden han hade från första början. Ändå medger han att han inte nog hade anpassat sig i en mindre stad eller by i Mellersta Finland och hänvisar till den lilla byn där Jonas´ fru har sina släktingar.

Janne 55, säger att han inte trivdes så bra i den svenska barnträdgården där han gick, men tyckte om att sjunga på svenska. Han minns att han i skolan inte ville visa på något sätt att han var finlandssvensk, för att man annars kunde bli mobbad. Ändå blev han lite mobbad i början av lågstadiet. Janne hade också lite svårigheter i början i högskolan med svenska språket, eftersom han talar bättre finska än svenska. Janne betonar att han alltid har känt främlingskap på något vis både i Mellersta Finland och i svenskbygden. Dessutom har han glömt mycket svenska och sörjer över det, eftersom han inte kan uttrycka sig och känner sig dum då.

Alla andra informanter förutom den finlandssvenske Janne hade anpassat sig bra i Mellersta Finland. Janne anser att han alltid känt någon slags främlingskap både i Mellersta Finland och i svenskbygden. Han är den enda som är född och uppvuxit i Mellersta Finland, andra kommer från Södra Finland eller från Sverige. Sverigefinnarna Robert och Maria hade båda två problem med finska språket när de började studera i Finland: Robert i högskolan och Maria i gymnasiet. Den finlandssvenske Janne hade också lite problem med svenska språket i den svenskspråkiga högskolan i Finland. Sverigefinnen Maria och den finlandssvenske Janne saknar efter svenska språket, medan den sverigefinske Robert skulle vilja bo i Sverige också. Andra tycks vara nöjda med tillvaron i Mellersta Finland.

9.7 Deltagande i grupper

Identiteten formas i kontakt med varandra. Deltar mina informanter i några grupper? I så fall, vilka? I det följande redoförs för informanternas deltagande i grupper.

Robert 22, tränar sin hund i en grupp (agility) och trivs bra med den hobbyen. Annars träffar han enskilda kompisar, men säger att då han bodde i Sverige, tillhörde han ett gäng med 10 personer. Robert har märkt att folk här i Finland inte umgås i så stora grupper på fritiden som i Sverige och det är något som han saknar efter.

Maria 35, har varit lite med i Svenska klubben och skulle vilja vara mera med i liknande klubbar, men har inte haft tid med det. Maria tillhör pingstkyrkan, men tycker också om att gå ibland i lutherska kyrkan där hennes barn går i olika klubbar. Hon hade lite svårigheter att anpassa sig i pingstkyrkan vid 20-25 års ålder och gick igenom en liten kris då.

Krister 34, kommer från en idrottsfamilj och säger att han alltid hållit på med någon slags idrott; i Sverige tränade han fri-idrott, fotboll och skidåkning och tillhörde olika idrottsföreningar där han trivdes bra. Idag tillhör han Pohjola-Norden, men har inte haft tid att vara med på sista tiden.

Marita 64, säger att hon inte tillhör någon särskild grupp, att hon är en individualist, men att hon brukar delta i kyrkliga förrättningar och trivs bäst i svenskspråkiga gudstjänster i lutherska kyrkan.

Jonas 64, deltar också i kyrkliga förrättningar, speciellt svenskspråkiga, men annars tillhör han inte någon grupp. Han påpekar att han har varit med i olika grupper då han var yngre, men nämner inte vilka grupper. När jag frågar honom om han haft problem i grupper, säger han att de grupper han själv har valt att delta i, där har han inte haft några problem, men däremot i de grupper han inte har fått själv välja har han haft svårigheter, men preciserar dem inte. Till slut medger han att man nog kan ha svårigheter ibland också i sådana grupper man själv valt.

Janne 55, tillhör inte heller någon grupp, men skulle vilja vara med i finlandssvenska grupper. Han är intresserad av att grunda någon slags svenskspråkig litteraturgrupp. Förut försökte han att bilda en kristen diskussionsgrupp, men säger att den ”inte tog vind i seglen”. Janne har inte tid med att bilda eller delta i olika grupper, men han är medlem i Svenska Sällskapet där han tar hand om sammanhållningen, men kontakterna är mest på finskt håll.

Informanterna tycks inte för övrigt vara speciellt mycket med i olika grupper. Det finns dock en skillnad mellan sverigefinnar och finlandssvenskar: Sverigefinnar verkar vara mer aktiva än finlandssvenskar i att delta i olika grupper. Å ena sidan kan det bero på åldern; informanterna i sverigefinska gruppen är mycket yngre än informanterna i finlandssvenska gruppen. Å andra sidan kan det bero på kulturskillnader, att det är vanligare att tillhöra olika grupper i Sverige än i Finland. Den tredje faktorn är personligheten: Den finlandssvenska Marita säger att hon är en individualist och det har med personligheten att göra. Inåtriktade personer som Maritas karaktär syftar på, är mindre intresserade i att delta i grupper än utåtriktade. Alla de andra informanterna, enligt min uppfattning, tycks ha en mera utåtriktad karaktär. Det kommer fram att en del av informanterna skulle vilja delta mera i olika grupper, men de har inte tid med det. Sverigefinnen Maria och den finlandssvenske Janne arbetar och har familj, så det är inget under att de inte har tid att delta så mycket i olika grupper. Intervjuades hobbys skiljer sig mycket åt, men det är många som är intresserade av religion och som deltar i olika kyrkliga förrättningar: Sverigefinnen Maria och finlandssvenskarna Marita, Jonas och Janne. Två av informanterna, sverigefinnen Maria och den finlandssvenske Jonas uppger att de haft problem i grupper.

10 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Turpeinen (2008) föreslår i sin avhandling att man skulle kunna utföra en jämförande studie om sverigefinnars och finlandssvenskars språkliga identitet och det är just det som denna avhandling handlar om. Jag ville även undersöka den personliga identiteten hos mina informanter, eftersom den språkliga identiteten utgör en del av den personliga identiteten, de hör ihop och kan inte separeras. Jag intervjuade tre sverigefinska och tre finlandssvenska informanter som alla för närvarande bor i Mellersta Finland och som använder såväl svenska som finska i sitt liv. Jag utgick ifrån att alla mina informanter var tvåspråkiga.

Min hypotes var att alla tvåspråkiga personer måste gå igenom någon slags identitetskrisis. Resultaten visar att de flesta informanterna hade haft någon slags identitetskrisis. Det är bara en sverigefinsk informant som säger att han inte haft någon identitetskrisis alls. Det finns alltså ingen särskild skillnad mellan sverigefinnar och finlandssvenskar på den punkten, utan det är bara graden av identitetskrisen som varierar individuellt.

Enligt Erikson (1982) är idealet att individen uppnår sin identitet senast vid 25-års ålder, eftersom det då är lättare för honom/henne att lösa livets uppgifter i framtiden. Genom att aktivt ha byggt upp sin identitet har man nått den när man blir vuxen. Det kom fram att både sverigefinnarna och finlandssvenskarna hade varit tvungna att bearbeta sin identitet i någon mån för att nå en stark identitet. De flesta av mina informanter hade löst sin identitetskrisis senast vid 25-års ålder, men det fanns dock undantag. Å ena sidan håller jag med Erikson (1982) i att man borde kunna lösa sin identitetskrisis senast vid 25-års ålder. Å andra sidan kan man fråga sig: Måste alla människor mogna i samma takt? Det är väl omöjligt eftersom vi alla är unika individer.

Det framkom vidare att finlandssvenskarna hade en klarare identitet än sverigefinnarna: De känner sig som finlandssvenskar och vill tillhöra den gruppen. Trots att sverigefinnarna hade klarat av identitetskrisen, framgick det ofta av deras svar att de inte visste om de var finnar eller svenskar: de var något där i mellan. Sverigefinnarnas identitet verkar således inte vara lika stabil som finlandssvenskarnas identitet, utan den tycks vara mera dynamisk. Det visade sig att omgivningen påverkar gruppidentiteten mest då informanterna bodde utomlands, men

den kan påverka gruppidentiteten i viss mån även i hemlandet. Då sverigefinnarna bodde i Sverige kände de sig vara mera svenskar än finnar och då de flyttade till Finland identifierade de sig mer som finnar. Det fanns dock en person i den finlandssvenska gruppen som uppgav att hon känner sig som främling både i Mellersta Finland och i svenskbygden. Enligt min uppfattning kan detta bero på att det inte är så lätt för en finlandssvensk att identifiera sig som finlandssvensk i en så pass finsk omgivning som Mellersta Finland är, särskilt om man från första början känt sig annorlunda.

När jag jämför Visapääs (1996) undersökning om tvåspråkiga ungdomar med mina resultat, framkommer vissa likheter. I Visapääs undersökning dolde de finlandssvenska ungdomarna sin finlandssvenska bakgrund så mycket som möjligt och försökte tala finska så långt det gick för att inte bli mobbade. Mina finlandssvenska informanter försökte också dölja sin finlandssvenska bakgrund i skolan. Till skillnad från Visapääs finlandssvenska informanter, som alla hade gått en svensk skola, hade två av mina tre finlandssvenska informanter gått en finsk skola. Vidare dolde mina informanter svenskheten närmast under lågstadiet, medan Visapääs tvåspråkiga ungdomar dolde sin svenskhet under hela skolgången. Visapääs informanter talade svenska både hemma och i skolan, men de flesta av mina finlandssvenska informanter talade svenska närmast bara hemma. Visapää anser att hennes informanter hade en dålig självkänsla, eftersom de tillhörde minoriteten. Detsamma gällde två av mina finlandssvenska informanter då de påbörjade skolgången, men deras självkänsla blev bättre med åren. Å ena sidan kan självkänslan vara dålig bara för språkets skull, å andra sidan är det naturligt att ha dålig självkänsla under ungdomstiden då man utvecklas fysiskt och psykiskt och är osäker om sig själv.

Min andra forskningsfråga gällde om sverigefinnar och finlandssvenskar automatiskt blir tvåspråkiga. Mina informanter tycks ha gått en ganska smärtfri och naturlig väg för att bli tvåspråkiga. Det finns många skäl till ett sådant lyckat resultat. Familjen, omgivningen och personligheten påverkar individen: Om man får leva i en vanlig, trygg familj där det inte dyker upp några särskilt stora problem och om omgivningen också accepterar en och ger stöd på ett naturligt sätt, har man goda möjligheter att utvecklas till en person med förmåga att göra sitt bästa för att nå de mål man satt upp för sig själv.

I Herberts (1991) undersökning som handlade om familjernas språkvanor, framkom att modern har den viktigaste rollen under barnets första år. Samma resultat fick jag också i min undersökning och det gällde både sverigefinnars mödrar och finlandssvenskarnas mödrar. Det ser ut som om modern har det största ansvaret över språkvalet och vill att barnen först ska behärska modersmålet så bra som möjligt och sedan också det andra språket.

Trots att de flesta informanterna både i den sverigefinska och i den finlandssvenska gruppen ansåg att det är viktigt för en tvåspråkig person att kunna båda språken till en viss nivå, ansåg de på samma sätt som informanterna i Turpeinens (2008) undersökning att man inte behöver behärska båda språken precis lika bra för att vara tvåspråkig. Nästan alla informanter menade vidare att det var naturligt att tala båda språken och alla kände sig accepterade som tvåspråkiga personer i sin omgivning. Dessa resultat bekräftar resultaten från Turpeinens (2008) studie. Däremot skiljer resultaten åt sålunda att Turpeinens informanter inte hade några språkliga identitetsproblem, medan mina resultat visade att alla finlandssvenska personer hade haft, åtminstone till en viss grad, språkliga identitetsproblem. Dessa problem var dock ganska små och gick över under en kort period, men en av informanterna tycks fortfarande pendla mellan två språkliga identiteter.

Resultaten som Saarenlaita (2009) fick om sverigefinnar stämmer i stort överens med mina resultat. Alla ansåg sig vara mer finska än svenska, men ändå tvåspråkiga trots att språkbehärskan kunde vara något sämre i det ena språket. Mina informanter upplevde också tvåspråkigheten som en positiv sak och tyckte att det var en rikedom att känna till två olika kulturer, och att språk och kultur hör ihop. Det visade sig att kulturintresset ökar med åldern; speciellt för de äldre finlandssvenska informanterna tycks den finlandssvenska kulturen vara viktig. Resultaten skiljde sig åt vad gäller språkbehärskning, så att alla mina informanter behärskade svenska språket klart bättre än finska språket då de bodde i Sverige, medan Saarenlaitas informanter, som alla bodde i Sverige, hade varierande språkunskaper: Det var bara en som tyckte att han bättre kunde svenska än finska, resten kunde antingen bättre finska än svenska eller hade lika bra kunskaper i båda språken.

Vidare antog jag att finlandssvenskarna tillhör den högre socialklassen och därför har bättre förutsättningar att bli tvåspråkiga medan sverigefinnar oftast tillhör en lägre socialklass och riskerar att bli s.k. halvspråkiga. I min undersökning fanns det inte någon särskild skillnad i

finlandssvenskarnas och sverigefinnarnas sociala bakgrund: de flesta tillhörde medelklassen och hade högskolebakgrund. Detta kan i och för sig vara orsaken till att det inte heller fanns några s.k. halvspråkiga personer bland mina informanter, utan alla tycks vara tvåspråkiga individer. Man kan ändå inte dra någon sådan slutsats att medelklassens barn automatiskt blir tvåspråkiga, men de har bättre förutsättningar för att bli tvåspråkiga än barn som tillhör en lägre socialklass och som inte får det stöd de behöver.

Av Skutnabb-Kangas (1981) tvåspråkighetsdefinitioner tycks mina informanter mest betona kompetens- och attityddefinition: De anser att en individ måste kunna ungefär lika bra båda språken för att vara tvåspråkig och att man är tvåspråkig om man identifierar sig som sådan.

Undersökningen tyder på att de flesta informanterna har kommit över både den lägre och högre tröskelnivån. Trots att minoritetsbarn som undervisas på majoritetsspråket (språkdränkning), sägs ha svårare att komma över den lägre tröskelnivån än majoritetsbarn som undervisas i ett språkbadsprogram, har informanterna i den sverigefinska gruppen kommit smidigt över den lägre tröskelnivån. Informanterna har utan tvivel lärt sig de grundläggande kommunikationsfärdigheterna (BICS) i vardagliga kommunikationssituationer och senare också tillägnat sig kognitiv akademisk språkkompetens (CALP), således är det frågan om additiv tvåspråkighet. Enligt min uppfattning är orsaken till att de flesta informanterna kommit över den högre tröskelnivån och tillägnat sig kognitiv, akademisk språkkompetens den, att de har studerat i en högskola.

Informanterna i både den sverigefinska och den finlandssvenska gruppen tycker att det inte bara finns skillnader mellan svenskar och finländare, men också mellan finlandssvenskar och finnar. Informanterna anser att svenskar och finlandssvenskar är öppnare, gladare och för övrigt mer positiva än finnar. Informanterna tycks inte för övrigt vara särskilt mycket med i olika grupper. Det finns dock en skillnad mellan sverigefinnar och finlandssvenskar: Sverigefinnar verkar vara mer aktiva än finlandssvenskar i att delta i olika grupper.

Trots att genotypen i grund och botten påverkar personligheten till en viss grad, finns det ett samband mellan personligheten och omgivningen. De flesta informanter verkar ha en utåtriktad personlighet som är till stor hjälp då man byter skola/stad/land och möter nya människor och hamnar till nya situationer. Utåtriktade personer har lättare än inåtriktade

personer att få nya vänner och tillhöra en grupp. Sådana personer brukar också ha starkare självförtroende än inåtriktade människor. En person med starkt självförtroende tror på sig själv och vågar ta risker. Informanterna hade inte särskilt mycket stött på negativa attityder, och största delen hade anpassat sig bra i Mellersta Finland.

Det finns ett samspel mellan språkutveckling och kognitiv, emotionell och social utveckling. Alla mina informanter tycks ha haft en välutvecklad språkutveckling och därmed också välutvecklad kognitiv, emotionell och social utveckling. Det fanns inga större skillnader trots att individernas ålder varierade mycket. Resultaten visade att människor blir mer sociala med åldern. Å ena sidan kan det bero på att identiteten förstärks ju äldre man blir och då vågar man vara mera sig själv. Å andra sidan har man mera tid att umgås med folk då man går i pension.

Det är viktigt att ta hänsyn till forskningens validitet och reliabilitet. Validiteten kan indelas i inre och yttre validitet. Inre validitet syftar på resultatens överensstämmelse med verkligheten. Det gäller att försöka fånga in sådana resultat som verkligen finns och att forskaren studerar eller mäter det som han/hon verkligen vill mäta. Men eftersom det alltid finns en uttolkare, måste validiteten bedömas via forskarens tolkningar. Man kan inte heller observera eller mäta en företeelse utan att förändra den. Då man talar om yttre validitet är man intresserad av i vilken utsträckning resultaten i en viss undersökning kan tillämpas även i andra situationer. Man kan fråga sig om det överhuvudtaget är möjligt att generalisera kvalitativa undersökningar och i så fall på vilket sätt. Reliabilitet betyder att man vill veta i vilken utsträckning resultaten kan upprepas och om undersökningen upprepas, ger den då samma resultat. Reliabilitet är något problematiskt inom kvalitativ forskning eftersom människans beteende är föränderligt och går inte att mäta på det traditionella sättet. Reliabilitet och validitet är förknippade med varandra under studiens gång, men den inre validiteten är viktigast och eftersom det är omöjligt att ha en inre validitet utan reliabilitet, ökar även reliabiliteten. Kvalitativa metoder har sina nackdelar och det allvarligaste problemet är de etiska problem som uppstår i och med att kontrollen blir svårhanterlig. Det finns en risk att forskaren påverkar för mycket observations- och intervjutillfället och att tolkningen blir för subjektiv, men för att öka trovärdigheten för kvalitativ forskning, borde man vara självkritisk och redogöra för forskningsprocessen så objektivt som möjligt. (Sharan 2006: 177, 180-184.)

Jag har försökt att redovisa hela forskningsprocessen så noggrant som möjligt. För att öka validiteten har jag försökt fånga sådana resultat som verkligen finns och mäta det jag hade som syfte att mäta. Trots att reliabiliteten är lite problematisk för att människans beteende är föränderligt och går inte mäta på det traditionella sättet, är reliabilitet och validitet förknippade med varandra och därmed ökar också reliabiliteten i min avhandling. Jag har försökt att genomföra analysen så objektivt som möjligt, men det finns några svagheter som man kan kritisera. För det första kommer både intervjuarens och informanternas subjektivitet i viss mån fram; människor har sin egen stil att kommunicera och gester och miner kan antingen förstärka eller försvaga det man säger. För det andra är det vanligt för människor att tala mer om positiva eller åtminstone neutrala saker än negativa. Jag hade noggrant funderat på frågor jag ville ha svar på, gav samma frågelista till alla informanter och hoppades få ungefär lika långa svar. Ändå varierade svaren ganska mycket. En informant kunde tala mera öppet om sitt liv än den andra, så därför är det omöjligt att ge lika mycket information av varje informant i analysen. Därtill var det lättare att få svar och också analysera individernas språkliga identitet jämfört med den personliga identiteten som tycks vara både ett mångsidigt och komplicerat fenomen.

I fortsättningen skulle det vara intressant att göra en liknande undersökning där alla informanter kommer från arbetarklassen och inte har någon högskoleutbildning. Sådana informanter skulle kunna ge annorlunda svar på mina frågor. Personer som har studerat i en högskola har oftast läst om fenomen som min undersökning handlar om och kan därför använda den informationen i intervjuerna, vilket kan påverka svaren. Vidare har människor från en högre socialklass kanske inte mött likadana problem i vardagen som människor i arbetarklassen. Dessa problem kan vara t.ex. ekonomiska svårigheter som påverkar hela familjen och omgivningen eller bristande språkfärdighet som kan orsaka personliga-, sociala- eller kulturella svårigheter. Människor som tillhör en lägre socialklass kan även ha annorlunda språkvanor än personer som tillhör en högre socialklass, vilket kan påverka deras språkliga och personliga identitet. Vidare kan det finnas andra speciella problem som t.ex. alkoholism som påverkar negativt på hela familjen och också omgivningen.

LITTERATUR

- Alasuutari, P. (2001). *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylä: Gummerus.
- Börestam, U., Huss, L. (2001). *Språkliga möten –Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Edwards, J. (2009). *Language and identity –Key topics in sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Erikson, E.H. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta*. Jyväskylä: Gummerus.
- Finnäs, F. (2010). *Finlandssvenskarna 2009. En statistisk rapport*. Helsingfors: Folktinget.
- Fontana, D. (1992). *Tunne itsesi -toteuta toiveesi*. Jyväskylä: Gummerus.
- Haglund, Ch. (2004). *Flerspråkighet och identitet*. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.): *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. 359-387.
- Herberts, K. (1991). *Tolv tvåspråkiga familjer*. Åbo: Åbo Akademi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä: Gummerus.
- Hyltenstam, K., Lindberg, I., red. (2004). *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2004). *Temperamentti -ihmisen yksilöllisyys*. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. (1994). *Hyvä itsetunto*. Helsinki: WSOY.
- Lennéer-Axelsson, B., Thylefors, I. (1991). *Arbetsgruppens psykologi*. Stockholm: Natur och kultur.
- Linell, P. (1978). *Människans språk -en orientering om språk, tänkande och kommunikation*. Lund: LiberLäromedel.
- Linnarud, M. (1993). *Språkforskning för språklärare*. Lund: Studentlitteratur.
- Merriam, S.B. (2006). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Metsäpelto, R.L, Feldt, T. m.fl. (2010). *Meitä on moneksi –Persoonallisuuden psykologiset perusteet*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Otterup, T. (2005). *"Jag känner mig begåvad bara" -Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.

- Pervin, L.A. (1996). *The science of personality*. New York: John Wiley & Sons.
- Reinans, S.A. (1996). *Den finländska befolkningen I Sverige –en statistik –demografisk beskrivning I Lainio, J. red. Finnarnas historia i Sverige 3*. Jyväskylä: Gummerus.
- Saarenlaita, S. (2009). *Tvåspråkighet och språklig identitet hos andra generationens sverigefinnar*. Pro gradu-avhandling. Jyväskylä universitet.
- Sigurd, B. (1991). *Språk och språkforskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Skutnabb-Kangas, T. (1981). *Tvåspråkighet*. Lund: LiberLäromedel
- Svanes, B. (1991). *Tilegnelsen av norsk hos utenlandske studenter ved universitetet i Bergen*. Bergen: Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Bergen.
- Svensden, B. (2006). Flerspråklig identitet. *Nordand*, 2006,2(1), 33–55.
- Smith, E.E., Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B., Loftus, G.R. (2003). *Introduction to psychology*. Belmont, CA : Wadsworth/Thomson.
- Sundman, M. (1998). *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Takala, A., Takala, M. (1988). *Psykologinen kehitys lapsuusiässä*. Juva: WSOY.
- Tandefelt, M. (1988). *Mellan två språk - En fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland*. Uppsala: Almqvist & Wiksell International.
- Tuomi, J., Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus.
- Turpeinen, A-R. (2008). *Fråga aldrig en finlandssvensk om de hejar på Finland eller Sverige. Tvåspråkiga ungdomars tvåspråkighet, identitet och språkliga identitet*. Pro gradu –avhandling. Jyväskylä universitet.
- Virta, E. (1994). *Tvåspråkighet, tänkande och identitet –Studier av finska barn i Sverige och Finland, Del 2, Delstudier*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Visapää, C. (1996). *”Varför sku’ de tala svenska” –Språklig självidentifikation och språkbruk bland 13-åringar i en Helsingfors skola, med tyngdpunkt på de ”tvåspråkiga”*. Helsingfors: Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
- Ågren, M. (2006). *”Är du finsk, eller...?” –En etnologisk studie om att växa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige*. Göteborg: Arkipelag.

BILAGA

FRÅGOR FÖR INTERVJUN:

1. Berätta något om dig själv (namn, ålder, födelseort, yrke, familj, barndom osv.)
2. Hur länge har du bott i Mellersta Finland?
3. Vad är orsaken att du ville flytta till Mellersta Finland?
4. Hur har du anpassat dig till omgivningen i Mellersta Finland?
5. Vilka problem hade du i början när du kom till Mellersta Finland?
6. Dagens möjliga problem?
7. Hurdana attityder har du stött på? (Inställningen mot tvåspråkiga)
8. Dina tankar om identitet?
9. Hur har din identitet förändrats genom tiden?
10. Vilka grupper hör du till? (Om du hör till någon – om inte, varför inte?)
11. Har du haft svårigheter med att delta i olika grupper?
12. Vilken betydelse har kulturskillnaderna haft i ditt liv?
13. Språkets betydelse för din identitet?
14. Vilket språk använder du helst?
15. Vem är tvåspråkig?